

Меншасці ў ваяводы 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

Хрыстос
Ўваскрос!

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 17 (2867) Год LVI

Беласток, 24 красавіка 2011 г.

Цана 2,50 зл. (VAT 5%)

МАЙСТРЫ ПА ЯЙКАХ

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

У гміннай бібліятэцы ў Нарве ўжо трэці раз моладзь і старэйшыя вывучаюць традыцыйнае здабленне велікодных яек. У суботу 9 красавіка майстар-клас пад кіраўніцтвам Альжбеты Вардэцкай з Гамотаў на Сямятыччыне сабраў поўную залу аматараў традыцыйнага здаблення велікодных яек, з розных пакаленняў. Меншыя дзеці займаліся спачатку выклеиваннем шкарлупак каляровай паперай ці маляваннем іх фарбай. Старэйшыя вучні і бацькі засяроджаны гуртаваліся каля гарачых лямпаў, над якімі ў баначках раставаў пчаліны воск. На вокнах стаялі вялікія слоікі з трыма фарбамі — жоўтай, зялёнай і чырвонай, а ў кухні ў трох колерах варыліся, па дваццаць хвілін, творча апрацаваныя ўжо яйкі. Пасля, калі яны астынуць, на іх будзе накладзены лак — для бляску і мацаты.

— Па чарзе накладваем слаі воску, — тлумачаць пастаянныя ўдзельніцы такіх майстар-класаў, якіх ужо не назавеш аматаркамі: ведаюць яны традыцыйны падзел малюнку, старажытныя і тутэйшыя ўзоры, якія наносяцца на шкарлупку, і тэхніку пісання палачкай з іголкай ці булаўкай на канцы: пані Аля, Бажэна, Ева... І Марцін, які вучыцца ў Варшаве: яму ўдаюцца ўзоры як на карціне Лявона Тарасэвіча!

— Пішу на белым яйку ўзор, — тлумачыць пані Аля, якая вырысоўвае зайца. — Пасля апускаю яйка ў жоўтую фарбу. Калі схачу мець на яйку жоўты ўзор, пасля на зафарбаваным жоўтым колерам яйку пішу наступны ўзор — ён пасля стане жоўты. Апускаем яйка ў зялёную фарбу. Пасля пішам воскам на ім — гэты ўзор будзе зялёны. А калі ў чырвоную — тады чырвоны. Сырое яйка можам апускаць у тры колеры. У чацвёрты колер, у якім будзе яйка дваццаць хвілін варыцца — будзе асноўным, які запоўніць непісананыя воскам часткі... Гэта тэхніка батыку: воск пасля таго як засохне не прымае колеру, зафарбаваныя будуць тыя месцы, якія не зацягнуты воскам. Пісаць можна таксама кручком, шылам, палачкай, саломінкай... Пані Эля прапануе падзел яйка на шэсць, чатыры і дзве часткі, якія трэба запоўніць узорами.

Цяжка мне гэта ўсё ўявіць (я раней здобіла яйкі драпанкай) — бяру яйка, палачку ды разагрэтую абмакваю ў воск. Кропля за кропляй, слёзка за

слёзкай — пішучца беларускія літары: „Вялікдзень 2011”. І вярбовыя галінкі з коцікамі... Што цікава, малюю яшчэ курыныя лапкі — а гэта ж традыцыйны ўзор паводле Зыгмунта Глогера на Падляшшы, апрача драбінак, галінак, ветрачкоў, яблычак, сэрцайкаў... Падпісваю сваё яйка з крыху „некананічнымі” ўзорамі сарамліва: *Picasso*.

— І гэтымі яйкамі можна зайграць у выбіткі?

— Не, шкада! Ды лепш і не есці нашай пісанкі: у гэтым выпадку ўмакваем яе і фарбуем не ў харчовых фарбах, а ў фарбы для крашання тканін.

Калі б фарбаваць яйкі колерамі „з кухні”, атрымаць можам таксама самыя розныя адценні і колеры. Яйка зафарбаванае жоўтым — куркумай з шафранам (у міску ўліваем паўтара літра вару, дасыпаем 4 лыжкі куркумы, 3 лыжкі солі і даліваем 3 лыжкі спіртавага воцату), карычневым — цыбульнікам, ружовым — буракамі, журавінай і трускалкай, зялёным — сушанымі кветкамі чорнай малвы, шпінатам, бронзавым — шкарлупінамі грэцкага арэха і іголках елі, фіялетавым — ягадамі чорнай бузіны, шэра-сінім — пюрэ чарніцы або сокам, пурпурным — фіялкамі (мачыць усю ноч, а калі дадаць у фіялкі трохі вады з лімонам — будзе колер лавандавы), блакітным — чырвонай капустай, лавандавым — вінаградным сокам, зеленаватым — сушанай крапівой, жаўтаватым — рамонкам...

— Варацца нашы яйкі ў фарбе для льну, паркалю і бавоўны (фіялетавай,

чырвонай, бардо, цёмна- і светла-зялёнай), — тлумачыць Анна Анджэюк-Савіцкая, дырэктарка бібліятэкі. — А мочым яйкі ў фарбе для воўны (жоўтай, чырвонай і зялёнай). Калі мочым яйкі, патрэбны воцат (паўлыжачкі на адзін слоік). Яйкі мочаныя ў чырвонай фарбе варым у светла-сінім і цёмным фіялеце, зелены. Калі яйкі намочаныя ў зялёнай фарбе — варым іх у чырвонай, бардо, фіялетавай і сіняй фарбе. Калі астынуць, лакіруем для бляску ў лаку для драўніны. Калі фарбуем іх у харчовых фарбах, яйка варта нацерці маслам або алівай.

— У нас па вёсках найчасцей красілі яйкі ў цыбульніку, — кажуць пісальніцы. — Былі жалабцы (карытцы з кары), і ў іх качалі мы яйкі, — кажа пані Бажэна.

— Пасля прымянялі нейкія фарбкі, купныя, для малявання яек. Часам пры крашанні выкарыстоўваліся гумкі — аплятаючы імі яйка ў час фарбавання: выходзіў тады адмысловы, неспадзяваны ўзор. Часта яйка здобілі драпанкай — вырысоўвалі ўзоры, пісалі віншаванні... — пераклікаюцца ўспамінамі ўдзельніцы майстар-класа.

Спадар Генік Кавальскі з Фонду падтрымкі вёскі напісаў быў праект, і арганізуюцца між іншым такія майстар-класы на Падляшшы. Пані Эля Вардэцкая пачала справу ў Нарве тры гады таму. Распісам велікодных пісанак займаецца сем гадоў. Сама паходзіць з Залесся Нурэцкай гміны (яе маці спявае ў калектыве „Незабудкі”). Працуе штодзень у сямятыцкім ЗУСе.

СЛУХАЙ СВАЁ!

БЕЛАРУСКАЕ РАДЫЁ
РАДЦЫЯ
WWW.RACYJA.COM

Дуброва-Беластоцкая, Саколка,
Гарадок, Беласток,
Бельск-Падляшскі, Гайнаўка,
Чаромха, Сямятычы

98,1 FM

Высокае, Бераставіца,
Свіслач, Брузгі,
Гарадня, Ваўкавыск,
Шчучын, Масты, Лунна

ПЕРШАЕ ТРАНСГРАНІЧНАЕ
БЕЛАРУСКАЕ РАДЫЁ
РАДЦЫЯ

Янаў-Падляшскі,
Белая-Падляшская,
Тарэспаль, Кодань

99,2 FM

Брэст, Кобрын,
Жабінка, Малапыта

Białoruskie Radio Racja
ul. Ciepła 1/7
15-472 Białystok
e-mail: info@racja.com
tel. (+48) 85 676 80 20

97705461196000

Сумныя святы

Беларусь цяпер стала зусім не такой, якой была да прэзідэнцкіх выбараў 2010 года. Менавіта 19

снежня стала пераломным момантам у навейшай беларускай гісторыі. Да гэтай даты яшчэ заставалася надзея на тое, што нешта аббудзецца само па сабе. У душах і сэрцах людзей заставаліся светлыя пачуцці надзеі і чакання цуду. Яшчэ цеплілася пачуццё чакання свята. Людзі традыцыйна рыхтаваліся да Новага года, да светлага дня Божлага Нараджэння.

Але ўсё змянілася ў адзін дзень. І з гэтага дня больш не стала святаў. Традыцыйныя навагоднія жаданні задумвання цудаў спусціліся з рамантичных нябёсаў на зямлю і ператварыліся ў жаданні вызвалення з астрога ні ў чым невінаватых людзей. Святочныя малітвы сталі малітвамі за палітвязняў. Адчуванне свята ператварылася ў пачуццё трывогі і напругі.

Святы перасталі святкаваць усе, бо да адных уламваліся ў хаты і офісы з ператрусамі, а другія, замест святкаваць, аддавалі і выконвалі загады ўламвацца. Краіна ператварылася ў палігон знішчэння чалавечай усмешкі, радаснага пачуцця, надзеі...

Нават 25 сакавіка, у Дзень Волі, людзі размаўлялі пра няволю, у час пошту — пра галадоўкі зняволеных, у Звеставанне — пра мажлівасць атрымання звестак пра іх. Нават у чэргах ля валютных абменнікаў людзі перасталі размаўляць. Яны стаяць і маўчаць. Няма больш пра што гаварыць. Ніхто ні ў кога нічога не пытаецца, ніхто нікому нічога не расказвае. Не гучаць традыцыйныя для беларускага вясёлага характару анекдоты, не чуваць нават з аўтамагнітол музыкі.

Нібыта за адзін дзень змянілася цэлая эпоха. Людзі перасталі здзіўляцца праблемам і перасталі чакаць добрага. А з экранай беларускіх тэлевізараў і са старонак дзяржаўнай прэсы бесперапынным патокам льецца нянавісць у выглядзе агітацыі насельніцтва супраць апазіцыі. Але грамадзяне поствыбарчай краіны нават гэтага не абмяркоўваюць. І не слухаюць. Абрываюць усё, нават лацінаамерыканскія серыялы.

Падвышэнне коштаў на грэчку, і нават на паліва, нікога ўжо па-сапраўднаму не хваляе, бо не гэта галоўная бяда, не гэта трагедыя вартая ўвагі. Бяда ў тым, што не стала святаў. Прапаў святочны настрой і не вяртаецца нават тады, калі заўсёды прыходзіў. Няма адчування вясны. Нават заўсёды вясёлыя і хуткія да перамены вопраткі беларускія дзяўчаты з прыходам цяпла і вясны ў гэтым годзе не апранаюць больш сваіх міні-спаднічак. Яны пра іх чамусьці забыліся.

А беды не адпускаюць людзей. І гэтая жудасная трагедыя ў метро здарылася акурат перад Вялікаднем. І на Вербніцу, і на Пасху людзі зноў не будуць усміхацца. У краіне адна вялікая бяда. Толькі яе формы кожны дзень мяняюцца. Застаецца трыўлым толькі адчуванне трывогі, напругі і поўная адсутнасць святочнага настрою.

Апошнім часам стаў я заўважаць адну дзіўную акалічнасць. Людзі пачалі забывацца прывітацца адзін з другім. А што яшчэ больш дзіўнае, гэта тое, што беларусы сталі забывацца развітвацца. Падымаюцца са свайго працоўнага месца і ідуць некуды, нічога не сказаўшы. Зыходзяць, углыбіўшыся ў свае думкі, якімі ні з кім не дзяляцца.

Але ў гэтае вялікае свята Божлага Уваскрэсення, якое ў гэтым годзе сімвалічна супала на адзін дзень і ў католікаў, і ў праваслаўных, трэба ўспомніць, што ўсе праблемы блякнуць у параўнанні з тым падарункам, які быў дадзены чалавецтву Усавышнім. І ўсе, хто робіць несправядлівасць, хай на хвілінку спыняцца і задумаюцца ў гэты дзень, што іх дзеянні бачаць. А хто церпіць за праўду, хай узгадае, што і наш Збаўца цярапей. І ўсе няхай успомняць пра тое, што праўда ўсё адно пераможна.

Трэба пастарацца вярнуць сабе святочны настрой. Вярнуць тое, што ад рознівае чалавека ад іншых істот. Бо гэта ў нас, людзей, святы. І мы мусям іх адзначаць, і ўсміхацца, і радавацца. Асабліва ў Вялікідзень. У гэты дзень мы ведаем, што зло будзе пераможана праўдай. Нам ёсць чаму радавацца, і што святкаваць. Мы мусям вярнуць сабе адчуванне свята і надзею на цуд. І тады цуд здарыцца.

Віктар САЗОНАЎ

Хоць бы што — вясёлых Святаў!

Амерыканскі рэжысёр Вудзі Алэн саграшыў калісцы такой вось думкай: „Жыслен Клоке ненавідзеў рэчаіснасці, ды ведаў, што толькі тут з'есць добры біфштэкс”. Праўда, выклікае цяжкаўнасць? Аднак аб рэчаіснасці, і той палітычнай, і эканамічнай, у якой давялося нам жыць, я не буду тут распісвацца. Ніхто, здаецца, яе не любіць. Ды пра ежу можна параспавадаць, чаму не, хоць мінуў ужо час, калі ў такой, напрыклад, краме „Божая кароўка” мы капрызлілі ды перабіралі пасярод таннага смакоцця, прытым без страху, што не хопіць нам грошай. Было, прайшло. Усё ж не забывайма, што загана абжорства і пусты датычыць кожнага народа. Ды ўсяго часу. Пасля пераможнай вайны з Францыяй у 1871 годзе і вялікіх кантрыбуцыях, накладзеных на гэтую краіну, немцы, паводле хранікёра, „перасталі есці хлеб і бульбу, каб мець у сваіх жыватах больш месца для амараў, вустрыц і маладых куранят. Sie essen nicht aber fressen — яны не ядуць, а жаруць!” — падвёў іранічна.

Іронія іроніяй, ды ў ягоных словах скрывалася свайго роду злавесная трывога. Па правілу, што крайнасці прыцягваюць крайнасці, варта прыгадаць, што праз пару дзесяткаў гадоў, зараз пасля паразы Гітлера, немцы спазналі вялікі голад. Даходзіла нават да актаў канібалізму. Крыху раней ваенны голад крануў таксама савецкіх грамадзян. Каб яго пазбегчы, савецкая Акадэмія навук стварыла ў 1943 годзе камісію, якая мела праверыць прыдатнасць да спажывання кротоў, мышэй, вавёрак і да г.п. У гэтым самым годзе распаўсюджвалі брашуру як падрыхтаваць крапіву для харчавання. Аж волас на галаве стае дыбам! Хоць, якраз у выпадку крапівы, прапаную вясенні салат з яе маладых лісткаў. А калі гаворка пра грызуноў, дык стравай будучай да сёння кардон блю на Барнео, з'яўляецца ферментаваны пацук. Што ж, пра густы не дыскутуецца, без сумніваў аднак кітайцы, вядомыя сваімі супярэчлівымі кулінарнымі схільнасцямі, адварнуліся б ад гэтай стравы з агідай.

А як было ў старажытных грэкаў і рымлян, якіх сабе ставім ва ўзор? Для гэтых першых, напрыклад, хыма — відначыні з мёду, сечанага сыру, кішак, воцату, цыбулі і прыпраў — была не-

ацэнным святочным прысмакам. А рымляне? Яшчэ ў час Рэспублікі, так простыя людзі, як і знамянітыя грамадзяне штодзень спажывалі хлеб, сыр, сала ды, нячаста, мяса, а запівалі гэта лорай — кіславатым напоем, выціснутым з віннай ягады. Паўсюдна карысталіся таксама *garum sociorum*, соўсам атрыманым з мацэрацыі ў солі вантробаў макрэлі або камсы (сардэлі), якіх пасля выстаўлялі на сонца, аж мікстура зусім пераварвалася мікробамі, якія знаходзяцца ў рыбіных кішках. Некалькі кропель таго гаруму, кажуць, хапала каб прыдаць найгоршай страве найбольш адмысловага смаку. З часам, калі рымская імперыя ўзбагацела на крыві і пакутах заваяваных народаў, уся памяркоўнасць пайшла ў забыццё. Бо дабрабыт нараджае напыхлівасць, а тая вядзе да распусты густаў. Набліжаюцца святы, таму толькі ўспамяну аб асаблівым апетыце Камоды, кесара-капрафага, якому над усё было да смаку ўласнае... гаўно. Падобна як аб кесары Вітэлію Аўле, які абмяжоўваўся да спажывання прадуктаў моцна ўжо падгнітых. Проста не хачу адымаць Чытачам апетыту перад святамі — тымі найпрыгажэйшымі, бо вяртаючымі кволю надзею, што, аднак, будзе лепш. Ды ў гэтай, цяперашняй рэчаіснасці, якая так нам дае ў скуру, нельга перабіраць! Тым больш, што, як прадвешчаюць дэмографы, наша будучыня вырысоўваецца недастаткова прыгожа, таму што па прычыне нізкага натуральнага прыросту еўрапейскім народам пагражае выміранне. Таму трэба мець на прымеце, купляючы святочнае смакоцце, хай і ў самым танным дысконце, што харчаванне мае вялікі ўплыў на пол будучага патомства. Так прынамсі заяўляў Гарацый у Пахвале сялянскага жыцця, пішучы: Яйкі падоўжныя маюць лепшы смак і бялок бялейшы ад акруглых. Еж яйкі падоўжныя, іх шкарлупка змяшчае мужчынскі жайток. Затое Бальзак у Чалавечай камедыі сцвярджаў: Рыбы і малюскі даюць дзяўчат, а мясное — хлопцаў. Так вось, дарагія чытачы, жадаю вам добра скалькуляванага меню ды не толькі з-за заможнасці кашалькоў. І вясёлых Святаў — хоць бы што!

Міраслаў ГРЫКА

Вачыма еўрапейца

Усеціве

Час ад часу даводзіцца мне пабываць на гэтых „афіцыйных”, значыць, урачыстасцях падрыхтаваных з розных нагод падляшкімі чыноўнікамі. У апошні час паявіўся я на ўрачыстым — як гучала

ў прэсавым паведамленні — падпісанні дамовы датычнай рэалізацыі праекта „Высакаскорасны доступ у сетку інтэрнэт ва Усходняй Польшчы — Падляшскае ваяводства”. Гэты праект, побач Падляшскага, рэалізуецца самаўрадамі Люблінскага, Падкарпацкага, Свентакшыскага і Вармінска-Мазурскага ваяводстваў. Гэта найбольшы тэлекамунацыйны праект праграмы „Развіццё Усходняй Польшчы”. Яго бюджэт мае складзі 300 мільянаў еўра. Мерапрыемства заключаецца ў пабудове высакаскораснага доступу ў сеці-

ва на Падляшшы агульнай даўжынёю каля дзвюх тысяч кіламетраў. Кажучы проста, пабудова гэтай сеткі дазволіць карыстацца сучаснымі і хуткім лічбавымі паслугамі (інтэрнэтам), асабліва фірмам з рэгіёна і шырай усё ўсходняе сяньны. Зараз пасля падпісання дамовы ў Падляшскай маршалкоўскай управе віцэ-міністр гаспадаркі Дарыюш Богдан тлумачыў мне, што на практыцы будзе значыць функцыянаванне высакаскораснага сеціва:

— З 1 ліпеня пачынаем рэалізацыю праекта: засноўванне гаспадарчай дзейнасці шляхам інтэрнэту. Кожная фізічная асоба, якая схоча весці гаспадарчую дзейнасць, зможа зрабіць гэта гэтым спосабам. З 15 мая пачнуцца адпаведныя абучэнні, спачатку пілатажныя, у Падляшскім і Люблінскім ваяводствах.

Перад падпісаннем дамовы сказаў:

— Гэтая ідэя спадарожнічала нам чатыры гады кааліцыйнага ўрада. Такім чынам ствараем сучасную Польшчу. Падляшшу будзе бліжэй да Еўропы, хоць Падляшша заўжды ў Еўропе было.

Падляшскі маршалак Яраслаў Дважанскі адзначыў:

— Інвеставанне ў тэлеінфарматычную інфраструктуру — неабходнае. Такой інвестыцыі, як гэтая, у Еўропе дагэтуль не было. 90 адсоткаў жыхароў Падляшскага ваяводства будзе мець доступ у сеціва, а ў 100 адсотках ахопіць яно ўстановы.

Міхал Зянтара з Міністэрства рэгіянальнага развіцця пайнфармаваў пры нагодзе, што ў рамках рэалізацыі праграмы „Развіццё Усходняй Польшчы” будуць выдаткаваны агаромныя грошы на навуку і наватарскія мерапрыемствы, развіццё гарадоў, пабудову дарог, турызм і якраз стварэнне высакаскораснага інтэрнэту. Агулам на гэтыя мэты мае быць на працягу найбліжэйшых гадоў прызначана больш за 2 мільярды еўра.

Шчыра гаворачы, выбраўся я на ўрачыстасць падпісання дамовы аб высакаскорасным сеціве таксама таму, каб пры нагодзе паразмаўляць з міністрам гаспадаркі і віцэ-прэм'ерам Вальдэмарам Паўлякам. З прычыны яго прысутнасці журналісты мусілі здаць спецыяльныя акрэдытацыі. Хацеў я спы-

тацца ў віцэ-прэм'ера м.інш. пра далейшыя лёсы супольнай польска-беларускай інвестыцыі, якой мела быць пабудова электрастанцыі ў Зэльве, асабліва таму, што даходзяць да мяне інфармацыі, што польскі бок ад гэтай ідэі адмовіўся. Кажучы, што не будзе яна для польскага боку рэнтабельнай у сувязі з планами пабудовы ў Беларусі атамнай электрастанцыі. На жаль, Вальдэмар Паўляк не дабраўся на сустрэчу. Чаму? Адна з працаўніц офіса маршалка Дважанскага сказала мне толькі наступнае: „Гэты візіт арганізаваў намеснік ваяводы Войцех Дзяжгоўскі” (калега віцэ-прэм'ера па ПСЛ — М. Х.).

Як я заўважыў, здзіўлены непрысутнасцю міністра і віцэ-прэм'ера быў нават вядомскі радны і адзін з вядучых дзеячаў ПСЛ у рэгіёне Мікалай Яноўскі. Гэтую страту адбілі сабе самаўрадаўцы і запрошаныя чыноўнікі, галоўныя — побач журналістаў — удзельнікі ўрачыстасці, падаўшыся пасля яе на банкецік. А міністр Богдан, распытваны мною пра Зэльву, заявіў: „На жаль, нічога аб гэтым не ведаю. Гэта не ў маёй кампетэнцыі ў міністэрстве”.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Тэкст і фота Мацея ХАЛАДОЎСКАГА

Перапісная сустрэча меншасцей

Галоўным чынам аб цяжкасцях, звязаных з адбываючымся нацыянальным перапісам ішла размова ў час чарговага штогадовага спаткання падляшскага ваяводы з прадстаўнікамі нацыянальных і этнічных меншасцей падляшскага рэгіёна. — Намаўляйце знаёмых і сем’і да самаперапісу шляхам інтэрнэту, — заклікалі адным голасам ваявода Мацей Жыўна, дырэктар дэпартаменту меншасцей МУСiА Юзаф Ружанскі і кіраўнік бела-стоцкай дэлегатуры Галоўнай статыстычнай установы (ГСУ) Ева Камінская-Гаўрылюк.

Дырэктар Ружанскі аднак пачаў з інфармацыі аб бягучых дзеяннях, якія робіць у адносінах да меншасцей ягонае ведамства. Тут успомніў аб распадзенай міністра ўнутраных спраў і адміністрацыі накіраванай мясцовасцей на мовах меншасцей:

— Справа ў тым, каб была празрыстасць у тэхнічных і фінансавых пытаннях.

Прыгадаў таксама сёлета бюджэт для меншасных арганізацый:

— Дзякуючы велічэсці віцэ-міністра УСiА Томаша Сямоняка і міністра УСiА Ежы Мілера ды па ініцыятыве групы дэпутатаў, асабліва Мірона Сыча (украінская меншасць — М. Х.), Рышарда Галі (нямецкая меншасць — М. Х.) удалося на гэтую мэту здабыць мільён злотых больш. Грошы былі перанесены з пенсіянерскай пульткі мундзірных функцыянераў. Мы стараліся здабыць тры мільёны. Тым не менш кожная меншасць атрымае больш чым планавалі мы раней.

Агулам сёлета на рэалізацыю 369 задач усімі меншаснымі арганізацыямі назначана больш 13 мільёнаў 620 тысяч злотых (было пададзена 686 заяў на суму каля 33 мільёнаў зл.).

— Першы раз пры ацэнцы заяў удзельнічалі эксперты, — сказаў дырэктар Ружанскі.

Выклікаючы гэтым самым тэму нацыянальнага перапісу, заявіў:

— Ад паўтара года супольна з ГСУ вядзем шырокія размовы датычныя перапісу. Для нас гэта вельмі важнае, каб меншасныя арганізацыі мелі поўную яснасць у гэтым плане.

Раз’ясняла гэты план кіраўнік бела-стоцкай дэлегатуры ГСУ. Давала інфармацыю агульнай натуры; самаперапіс працягваецца да 16 чэрвеня, з 8 да 30 чэрвеня праводзіцца тэлефонны перапіс, неабавязкова трэба падаваць даныя накіраваныя веравызнання, неформальных сувязей, ліку народжаных дзяцей і пра-крэацыйных планаў, калецтва, няма папярковых бланкаў, а толькі электронныя, і г.д, і да г.п.

Шмат месца прысвяціла самаперапісу, які можна зрабіць на інтэрнэтных старонках www.stat.gov.pl або www.spis.gov.pl. Інтэрнэтны бланк актыўны чатырнаццаць дзён ад першага ўключэння і забяспечаны ён індывідуальным логінам. Як гарантавала, запавяшчэнне г.зв. кароткага бланка, у якім шаснаццаць пытанняў, займае крыху больш за дзесяць хвілін, доўга (сто пытанняў) — да гадзіны. З пытаннямі накіраваны перапісу і магчымай верагоднасці перапісчыкаў (асабліва тых, што будуць званіць) можна тэлефанаваць пад бясплатны нумар: 800-800-800 са статыянарых тэлефонаў і платны згодна з аплатамі аператара: 22-44-44-777 з мабільнікаў. Гаварыўшы пра пытанне накіраваны нацыянальнай прыналежнасці, адзначыла, што ГСУ прыняла дэфініцыю, згодна з якой нацыянальная ці этнічная прыналежнасць з’яўляецца „дэкларатывнай, абапёртай на суб’ектыўнае адчуванне, эмацыянальную сувязь”. У перапісным бланку пералічаны чатырнаццаць нацыянальнасцей, прытым ёсць слоўнік, з якога можна выбраць іншую, і месца, дзе можна ўпісаць яшчэ іншую нацыянальнасць. У сваю чаргу, калі гаворка пра пытанне мовы, якая ўжываецца ў хатніх кантактах, ГСУ дадала яшчэ тры варыянты адказу: польская, польская і іншая, выключна іншая. Установа прыняла дэфініцыю роднай мовы, якая гучыць: „Родная мова гэта такая мова, якой дадзена асоба авалодала як першай у раннім дзяцінстве, на якой навучылася гаварыць, або тая, на якой у час дзяцінства звярталіся да яе бацькі або апекуны”.

Рамуальд Віткоўскі з Саюза літоўцаў у Польшчы пытаўся, ці асабліва старэйшым асобам працаўнікі ўстаноў іншых

апрача ГСУ могуць дапамагаць пры запавяшчэнні інтэрнэтных перапісных бланкаў. Ева Камінская-Гаўрылюк: „Напэўна дапускаецца дапамога сям’і. Можна таксама прыйсці ў ГСУ, дзе можна перапісацца. Інакш можа дайсці да парушэння тайны прыватных даных. Лепш было б, каб даныя збіралі асобы да таго ўпаўнаважаныя, якіх абавязвае захаванне тайны. Неаднакратна адзначала, што да г.зв. прадстаўнічага перапісу ў жараб’ёўцы было вызначана 20% жыхароў і будуць яны адказваць на пытанні паводле доўгага фармуляра, змяшчаючага сто пытанняў. У інтэрнэце ёсць кароткі фармуляр (без пытання, напрыклад, аб веравызнанне, што здзівіла многіх удзельнікаў сустрэчы) і доўгі, які паўляецца на экране асобы, выбранай у жараб’ёўцы як прадстаўнічая.

— У час перапісу хочам таксама акрэсліць у нейкай ступені тоеснасць грамадства. Таму служачы пытанні пра нацыянальнасць і веравызнанне, — пераконвала кіраўнік дэлегатуры ГСУ у Бела-стоку.

Дадала прытым, што ГСУ пры апрацоўванні вынікаў перапісу будзе карыстацца данымі аб грамадзянах, якія знаходзяцца ў іншых, магчыма ўсіх, дзяржаўных крыніцах. Юзаф Ружанскі спаслаўся на пытанне пра нацыянальнасць:

— У час аднае з сустрэч прысвечаных перапісу з прадстаўнікамі касцёлаў і канфесійных згуртаванняў прадстаўнік толькі аднаго касцёла выказаў лёгкае незадавальненне па прычыне гэтага пытання. Я супакоіў яго, што гэтае пытанне неабавязковае, а ж кожны касцёл распараджаецца інфармацыяй аб сваіх членах. Няма рапучага адмоўнага адчування накіравана гэтага пытання.

Уключыўся ваявода:

— Мяне вельмі цікавіць, якія будуць адказы на пытанне пра веравызнанне, хоць у касцёлах вядуцца картатэкі. Цікава, як гэта маецца да адчуванняў людзей.

Аляксандр Максімяк з месячніка „Часопіс” патрабаваў тлумачэнняў накіравана таго, якая ёсць гарантыя, што іншыя асобы, установы (работадатцы, банкі і да г.п., маючыя доступ да ідэнтыфікацыйных нумароў) не схочуць выкарыстаць даных, якія маюцца ў іх распараджэнні на ўжытак перапісу, зна-

чыць, што адбудзецца, калі хтось за кагось запавяшчэнні электронны бланк. Ева Камінская-Гаўрылюк:

— Маю надзею, што не будзе такіх выпадкаў. Будзе таксама кантрольны перапіс, які правярэць даныя.

Яраслаў Малэцкі з МУСiА:

— Калі б такія сітуацыі мелі месца, было б гэта нязгодна з законам. Трэба такія выпадкі заяўляць не толькі ў ГСУ, але і паліцыі.

Калі гаворка пра пытанні аб нацыянальную прыналежнасць, Яраслаў Малэцкі адзначыў, што пры апрацоўванні перапісных даных будзе прымацца пад увагу тая, што будзе пададзена першай. Ева Камінская-Гаўрылюк таксама адзначыла, што ў Польшчы ў 86 гмінах (на Падляшшы 18) будуць перапісаны ўсе жыхары. Датычыць гэта гмін, у якіх прынамсі 10 працэнтаў асоб дэкларавала ў час перапісу ў 2002 годзе прыналежнасць да нацыянальных і этнічных меншасцей.

Ваявода Жыўна:

— Важныя ёсць працэсы звязаныя з адчуваннем нацыянальнай прыналеж-

насці. Адказ на гэтае пытанне дазволіць нам задумацца, як дапамагчы ў тым, каб адчуванне гэтай прыналежнасці не заціралася.

Перапісную дыскусію ў час штогадовай сустрэчы з ваяводам кончыў Сакрат Яновіч спрэчным выказаннем:

— Я не для таго сюды прыехаў, каб з паняй (Евай Камінскай-Гаўрылюк — М. Х.) дыскаутаваць, бо мяне дыскусія з паняй не цікавіць. Я хачу сказаць, што робіць мае асяроддзе.

Паскардзіўся, што ягонае згуртаванне Villa Sokrates ужо не існуе, яно ў працэсе ліквідацыі.

— Сёлета адзначаю 75 гадоў. З гэтай нагоды разлічваў на выданне тома выбраных твораў. Маршалкоўская ўправа надзяліла мяне датацыяй 10 тысяч злотых. Вы не прафаны і ведаеце, што можна выдаць за гэтыя дзесяць тысяч. За такія грошы можна выдаць брашурку, брашурку расхвальваючую Сакрата Яновіча, нават не ведаю, ці напісаную чалавекам, ведаючым маю творчасць.

Да скрыгату дайшло ў канцоўцы больш чым двухгадзінай сустрэчы. Універсітэцкі студэнт Мацея Тэфэльскага, упаўнаважанага ваяводы па справах меншасцей Адам Шуміловіч прадставіў першую версію заплаванага да выдання даведніка аб меншасцях Падляшскага ваяводства (тэлеадрасныя даныя, інфармацыя аб мерапрыемствах і да г.п.). На вокладцы мелі б апінуцца сцягі, якія асацыююцца (Адаму Шуміловічу і Мацею Тэфэльскаму?) з меншасцямі. Алег Латышонак, старшыня Беларускага гістарычнага таварыства загрымеў:

— Няма тут нашага сцяга. Гэты сцяг у цяперашні час абавязвае ў Рэспубліцы Беларусь. Я прашу, каб тут змешчаны быў бел-чырвона-белы сцяг.

Ацаняючы вынікі сустрэчы пасля яе заканчэння Латышонак сказаў нам:

— Для мяне, чалавека, які мае магистэрыум па дэмаграфіі і статыстыцы, было шокам, што ў Польшчы не праводзіцца ўсеагульны перапіс, а штосьці, што можна назваць даследаваннем. Вынікі гэтага перапісу будуць толькі прыблізна апрацаваныя спецыялістамі.

Накіравана вокладкі планаванага даведніка дадаў адназначна:

— Гэта паказвае незразуменне беларускай сітуацыі.

Новыя веласіпедыныя сцяжынкi

У мінулым годзе ў Беластоку пабудавалі 10 кіламетраў новых дарожак для веласіпедыстаў. Зараз можна ездзіць на ровары па вуліцах Каліноўскага, Барсучай і Свентакшыскай, па алеі Пілсудскага і іншых.

Ужо ад 1 красавіка г.г. будуць новыя доўгія сцяжынку па вуліцы 27 Ліпеня, у канец горада, да густой сцяны лесу.

Сёлета новымі сцяжынкамі паедуць любіцелі веласіпедаў уздоўж вуліцы Вейскай, Кавалерыйскай, Пагоднай і Пуласкага (яна на Новым Месце). Найдаўжэйшыя веласіпедыныя шляхі будуць на вуліцы Пагоднай і вуліцы Кавалерыйскай. Яны будуць мець асфальтавую маставую. Яна лепшая — так згодна сцвярджаюць веласіпедысты — ад маставой з брусчаткі.

Апача таго, для тых, хто любіць катацца на веласіпедзе, беластоцкія гарадскія ўлады будуць новыя стаянкі для ровараў. Іх ёсць шмат, у тым ліку перад беластоцкай ратушай.

Новай інфраструктурай цешацца веласіпедысты: там, дзе ёсць сцяжынкi, там бяспечна. Зараз шматлікія жыхары Беластока ахвотна перасядаюцца на ровары ў пагодлівыя суботы і нядзелі. Некаторыя едуць цераз Саўляны, Каракулі і Агароднікі ў Супрасль.

Графікі-хуліганы

Прыйшла вясна і пацяплела на двары. У Беластоку больш актыўныя сталі графікі-хуліганы. Яны пачалі тайком аздабляць сваімі псеўдаграфічнымі малюнкамі сцены дамоў, магазінаў, кладкі над вуліцамі і чыгуначнымі пуцямі, тунелі. Зараз здалёк кідаюцца ў вочы г.зв. графіці на трох жалезабетонных кладках над маставымі вуліц Сянкевіча і Васількоўскай, на фасадах жылых блокаў, між іншым побач алеі Пілсудскага і вуліцы Сянкевіча.

(яц)

Таленавітыя жанчыны

У Гмінным асяродку культуры ў Дубінах вядуцца вельмі цікавыя пластычныя заняткі. У кожны аўторак прыходзіць група жанчын з Гуртка вясковых гаспадыняў, якая рознымі тэхнікамі, з рознага матэрыялу выконвае сапраўды вельмі цікавыя працы. Можна аб гэтым пераканацца наведваючы выстаўку, якая працуе ў памяшканні ГАК. Экспануюцца на ёй працы Марыі Баравік, Марыі Кічкайла, Галіны Патэйчук, Зінаіды Пракапчук, Валянціны Снарскай і Галены Стэфанюк. Удзельніцы заняткаў вельмі задаволены такім спосабам правядзення свабоднага часу. Ёсць і карысць, і задавальненне. Адначасова пераконваюцца, што ў іх руках дрэмле талент, трэба толькі дазволіць яму праявіцца.

Пётр БАЙКО

За Гайнаўкай няма доўгай гісторыі, як за Бельскам-Падляшскім, Орляй, Кляшчэлямі, а нават за старэйшымі вёскамі, распаложанымі на Гайнаўшчыне. На бурнае развіццё гэтай мясцовасці галоўнае ўздзеянне мела яе распалажэнне на ўскраіне Белавежскай пушчы, дзе нямецкія, польскія, англійскія і іншыя прадпрыемствы ахвотна адкрывалі свае дрэваапрацоўчыя заводы. Сённяшні герб Гайнаўкі — пушчанскія дрэвы і побач іх піла — сімвал вельмі маштабнага, як на ўмовы на былой Бельскай зямлі, развіцця невялікага пасёлка, які вельмі хутка стаў даволі буйным прамысловым асяродкам і ў 1951 годзе атрымаў гарадское права. Менавіта гэтая дата стала прычынай святкавання шасцідзесятай гадавіны прысваення Гайнаўцы гарадскога права. Урачыстае адкрыццё юбілейных мерапрыемстваў у 2011 годзе распачалося з прэзентацыі гісторыі Гайнаўкі і мастацкіх выступленняў у прысутнасці гарадскіх улад, запрошаных гасцей і іншых гайнавян, якія 25 сакавіка сабраліся ў Гайнаўскім доме культуры.

Бурмістр Гайнаўкі Ежы Сірак прывітаў гасцей, зачытаў дасланыя ў магістрат віншавальныя лісты і звярнуў увагу, што святкаванне 60-годдзя прысваення Гайнаўцы гарадскога права будзе праходзіць на працягу цэлага года. Запланаваныя шматлікія музычныя, мастацкія, спартыўныя і іншыя гарадскія мерапрыемствы, а перш за ўсё мае быць наладжана навуковая канферэнцыя, прысвечаная гісторыі Гайнаўкі. У час мастацкай часткі ўрачыстасці на сцэне ГДК танцавалі дашкольнікі, спявалі вучні хору „Tutti Cantare”, што дзейнічае ў І Агульнаадукацыйным ліцэі ў Гайнаўцы, а з музычнай праграмай прэзентаваліся вучні гайнаўскай Грамадскай музычнай школы І ступені. З дакладам пра гісторыю Гайнаўкі выступіла гарадская радная і былая старшыня, а зараз сакратар Таварыства сяброў Гайнаўкі Ала Грыц, якая сваё выступленне пачала з часоў, калі на месцы, дзе цяпер знаходзіцца горад, шумела яшчэ Белавежская пушча.

— У вядомых нам матэрыялах першы раз пра ўрочышча Скарбаслаўка, месца, якое зараз знаходзіцца між іншым на тэрыторыі Асяродка спорту і рэкрэацыі ў Гайнаўцы, успаміналася ў 1670 годзе, а пра сядзібу Гайнаўскай лясной аховы — у 1775 годзе, — сказала Ала Грыц, працаўнік Гарадской публічнай бібліятэкі, якая гадамі збірала матэрыялы па гісторыі Белавежскай пушчы і горада Гайнаўкі. Хуткае развіццё пасёлка Гайнаўка распачалося ў час нямецкай акупацыі ў Першую сусветную вайну і працягвалася ў перыяд замацоўвання на пушчанскіх і прыпушчанскіх тэрыторыях польскай дзяржаўнасці. Ала Грыц адзначыла, што першапачаткова сярод рабочых было мала жыхароў навакольных вёсак. Перш за ўсё былі гэта людзі, якія прыехалі з розных куткоў Польшчы. У 1939 годзе Гайнаўка налічвала ўжо пад 17 тысяч насельніцтва. У час вайны колькасць жыхароў скарацілася да 8,5 тысяч чалавек, а пасля распаўсюду паўторны рост колькасці насельніцтва горада, у большасці ўжо за кошт беларускіх вёсак. У шасцідзесятых, сямідзесятых і васьмідзесятых гадах ХХ стагоддзя пры народнай уладзе ў горадзе адбылося маштабнае развіццё дрэваапрацоўчай прамысловасці. У сямідзесятых гадах, у галоўным дзякуючы дрэваапрацоўчай прамысловасці, настолькі магутна разгарнулася ў прыпушчанскім горадзе прамысловая прадукцыя, што па продажы вытворчасці Гайнаўка не толькі заўважальна апырэдзіла суседні Бельск-Пад-

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Гораду Гайнаўцы

— 60 гадоў

Гайнаўскія дашкольнікі і вучні — пераможцы конкурсу „Герб Гайнаўкі вачыма дзіцяці”

ляшскі, але і прадавала больш вырабаў, чым Сувалкі ці Ломжа і саступала ў гэтай галіне ў нашым рэгіёне толькі Беластоку. Канешне, гэтая перавага мінула ўжо даўно і зараз нішто не прадказвае, што Гайнаўка можа ізноў стаць так магутным, як на наш рэгіён, прамысловым асяродкам, хаця б па прычыне больш складанай даступнасці да драўніннай сыравіны. Цяпер у Белавежскай пушчы амаль цалкам спынена высечка больш якаснай драўніны, якую можна было б выкарыстаць у дрэваапрацоўчай прамысловасці. Група „Фортэ”, што мае ў Гайнаўцы фабрыку мэблі, і больш буй-

Праект герба Юліі Корх з Прадшкола № 3

ныя дрэваапрацоўчыя прадпрыемствы ў горадзе прывозяць сыравіну найчасцей з іншых лясоў, распаложаных на тэрыторыі Польшчы, і з-за нашай усходняй мяжы, перш за ўсё з Расіі і Украіны. Зараз ідуць намаганні, каб на ўсёй тэрыторыі Белавежскай пушчы ўстанавіць Белавежскі нацыянальны парк, што цалкам спыніла б высечку дрэў у пушчы на патрэбы прамысловай прадукцыі.

— Я жыў у Гайнаўцы з 1970 года і, трэба сказаць, што пры народнай уладзе наш горад хутка разросся. Адны прадпрыемствы разбудаваліся, а ў гэтым часе ўзніклі іншыя і многа асоб з навакольных вёсак знайшло працу ў Гайнаўцы, сталі жыць у новазбудаваных блоках, — раскажваў старшыня Рад горада Гайнаўка Яўген Сачко. — У ІІІ РП пачаліся ў нас масавыя звальненні з працы, паявілася беспрацоўе. Аднак за апошнія 22 гады ў Гайнаўцы многа было зроблена ў галіне інфраструктуры і іншых інвестыцый. Зараз 100% нашых жыхароў мае доступ да вады з водаправодаў і 90% людзей мае доступ да каналізацыі. Цяпер асфальтуюцца намнога больш дарог, чым пры народнай уладзе і гэта таксама поспех. У горадзе былі збудаваны ачышчальныя

сцёкаў, бальніца, школы, крыты басейн, рэалізаваліся іншыя інвестыцыі. Праблема Гайнаўкі — неспрыяльная дэмаграфія. Многа маладых людзей выязджае з горада на пастаяннае жыхарства ў вялікія гарады, у выніку чаго скарачаецца лік насельніцтва. З падобнымі праблемамі змагаюцца іншыя невялікія гарады Польшчы.

Ёсць прапанова, каб пераўтварыць Гайнаўку ў вялікі турыстычны асяродак, але дзеля гэтага патрэбныя буйныя інвестары для будовы ў горадзе гатэляў, пансіёнаў ці рэабілітацыйнага комплексу. Хаця ў Гайнаўцы на такія інвестыцыі адведзены прыгожыя тэрыторыі, распаложаныя побач ляснога масіву і з даведзенай да іх патрэбнай дарожнай і іншай інфраструктурай, то ўсё ж такі ніхто покі не рашыўся інвеставаць у турыстычную дзейнасць у горадзе. У Гайнаўцы сталі задумвацца ці надалей ставіць на развіццё прамысловасці ў горадзе, ці можа лепш на турызм.

— Цяжка зараз разлічваць на большыя прамысловыя інвестыцыі ў Гайнаўцы. Але ў развітых краінах большасць людзей працуе ў разнародных паслугах і так пэўна будзе ў нас. Цяжка сказаць, ці знойдуцца інвестары, якія схачелі б укладзіць большыя сродкі ў турыстычную дзейнасць у горадзе, — заявіў старшыня Рады Яўген Сачко.

— Я лічу, што трэба намагацца ўтрымаць прамысловую дзейнасць прынамсі на такім узроўні, які маем зараз і старацца прыцягнуць капітал у турыстычную дзейнасць у Гайнаўцы. Нядаўна прыязджалі да нас людзі, якія маюць намер інвеставаць у турыстычную базу. Зараз вядуцца з імі размовы на ўступным этапе, — сказаў намеснік бурмістра Гайнаўкі Васіль Сцепанюк.

Нядаўна сярод дашкольнікаў і гайнаўскіх вучняў быў абвешчаны конкурс „Герб Гайнаўкі вачыма дзіцяці”, які спаткаўся з вялікім прызнаннем гайнаўскіх дзетак. Самыя лепшыя праекты герба горада экспануюцца на выстаўцы, размешчанай на калідоры ГДК. Аўтары праектаў з рук бурмістра Ежы Сірака, старшыні Рады Яўгена Сачко і членаў конкурснай камісіі атрымалі дыпломы і падарункі. На працах многа прыродных матываў — пушчанскіх і жывёльных, але былі таксама матывы, якія паказваюць рэлігійную адметнасць Гайнаўкі. Гарадскія ўлады покі не рашаюцца мяняць герб Гайнаўкі, хаця стары герб крытыкуецца з-за змяшчэння на ім пілы побач дрэў, што можа атаясамлівацца з празмернай эксплуатацыяй Белавежскай пушчы. Аднак для часткі жыхароў стары герб выклікае станоўчыя ўспаміны аб бурным развіцці Гайнаўкі ў мінулым і не бачаць патрэбы мяняць яго.

У Беларусі працягваецца чорны перыяд. Аналізуючы нашу гісторыю за апошнія трыста гадоў, міжволі задумваешся: а ці перапыняўся ён увогуле. Возьмем хоць бы час пасля завяршэння другой сусветнай вайны. Нібыта ўжо 65 гадоў Беларусь жыве пад мірным небам. Але што гэта было за жыццё? Спярша сталіншчына, з якой вынікаў таталітарны індустрыяльна-калгасны лад. У вёсцы людзі свету Богага не бачылі ва ўсіх сэнсах і душыліся на палетках з бульбай і лёнам. У гарадах таксама душыліся: у чэргах па дэфіцыт і цясніліся ў камунальных бараках. Потым надыйшоў „пярэдадзень” светлай будучыні, калі абяцалася, што беларусы першымі ступяць у камунізм. Для гэтага, праўда, патрабавалася першымі адрачыся ад усяго нацыянальнага, найперш ад сваёй мовы. Потым, калі савецкая імперыя ўжо загіналася, прыйшла афганская вайна. Крэмль і тут адвёў беларусам „пачэсную” ролю. Кожны з майго пакалення можа назваць па два-тры знаёмых ці сяброў, што загінулі там, у далёкім Афганістане, у чужой краіне, ці памерлі неўзабаве пасля вяртання дамоў, за чужыя і ганебныя інтарэсы. І толькі надыйшла перабудова — сапраўдная палітычная адліга, як грывнула новая вялізная бяда — чорнобыльская катастрофа, ад якой зноў жа найбольш пацярпела беларуская нацыя. Савецкі Саюз урэшце разваліўся, але гістарычны лёс адвёў нам ізноў толькі некалькі добрых гадоў на пабудову сваёй незалежнай дзяржавы. 1994 год у выніку першых і апошніх свабодных прэзідэнцкіх выбараў прынёс новы палітычны катаклізм. Апошнія 17 гадоў краіна паслядоўна крочыла не ў бок развіцця эканомікі, законнасці, фармавання дэмакратыі і станаўлення грамадзянскай супольнасці, а да знішчэння ўсяго беларускага і ўсталявання культу асобы і махровай дыктатуры.

Хочацца памыліцца, але здаецца, што тэарэстычны акт 11 красавіка ў мінскім метро стаў тым пунктам незваротнасці, які далей не дае беларусам мажлівасці проста і спакойна жыць. Трагічныя падзеі паводле сатанінскага сцэнарыя маглі здарыцца яшчэ раней — 19 снежня, калі ўлады фізічна і надзвычай брутальна падавілі мірную дэманстрацыю пратэсту супраць фальшаваных вынікаў выбараў. Непапраўная бяда магла адбыцца яшчэ тады, калі амапаўцы білі людзей па галаве і стварылі сітуацыю, калі людзі былі сціснутыя і маглі падушыцца ў натоўпе, але святы Мікалай неяк адвёў трагедыю. Далей пайшла сапраўдная расправа над апазіцыйнай, жорсткай помста ўдзельнікам той плошчы. І вось новы віток грамадзянскай нянавісці. Толькі здарыўся гэты злачынны выбух у метро, калі загінулі людзі, яшчэ толькі пачалося следства, а кіраўнік дзяржавы праз сваё тэлебачанне ўжо заявіў, што ведае, хто можа гэта арганізаваць, зноў пачаў бясціць апазіцыю і нейкія „знешнія сілы”, якім гэта было выгода, заклікаць даць „адэкватны адказ”. На наступны дзень Аляксандр Лукашэнка заявіў, што злачынства раскрытае. Прагучалі словы пра „блесцяпчую аперацыю” чэкістаў і пра тое, што вінаватыя арыштаваныя і а пятай раніцы ва ўсім прызналіся. Слова „чэкісты” з вуснаў уладара заўсёды гучыць асабліва пачэсна і ганарова, між тым як адпаведныя сінонімы да наймення „чэкісты” — гэта „нелюдзі”,

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

ЧОРНАЯ МАСЦЬ

„каты”, „забойцы”. Такое вось рознае разуменне савецкай гісторыі.

Прагучала таксама, што вельмі памагла ў такой хуткай аперацыі база адбіткаў пальцаў (няйначай гэта было абгрунтаванне і апраўданне таго, як душылі апошнія гады мірных грамадзян прымусовай дактылоскапіяй). Але дзіўна імклівае і аператыўнае раскрыццё складу злачынства спарадзіла безліч пытанняў. Чаму злачынцу называюць то псіхічна хворым чалавекам, то „геніяльным хімікам”, чаму ён прызнаўся а пятай раніцы, калі начныя допыты забаронены (добра вядома, як атрымліваюць прызнанні ў турмах!)? І нават, калі ўявіць, што ўсё сказанае вышэйшымі дзяржаўнымі асобамі насамрэч праўда, то ніхто з тых, хто крытычна ставіцца да гэтай улады, у гэта не паверыць. Звярніце ўвагу на лічбы апытанняў грамадскасці. Так на сайце Радыё Свабоды з больш чым дзвюх тысяч рэспандэнтаў ажно 80 адсоткаў лічаць вінаватымі беларускія спецслужбы, яшчэ 9 працэнтаў мяркуюць, што да тэракта спрычынілася расейская дзяржава, на астатнія версіі прыпадае толькі ад аднаго да трох адсоткаў. Чаму так думаюць крытычна настроеныя людзі? Яны думаюць так таму, што ў 1999 годзе бясследна зніклі апазіцыйныя палітыкі, таму што да страшнай падзеі нічога не ўдалося раскрыць па тэрактах у Віцебску ў 2005 і ў тым жа Мінску ў 2008 гадах. Больш таго, сур’ёзнае злачынства ў Мінску ў 2008 годзе было перакваліфікавана ў звычайнае хуліганства. А вось мірны адкрыты пратэст 19 снежня расцэнены як спроба дзяржаўнага перавароту. Гэта азначае, што зараз кожны ўдзел у выбарах і спроба рэалізаваць свае канстытуцыйныя правы будуць бязлітасна карацца. Асабліва цяпер, пасля выбуху ў метро, які прынёс смерць у 13 беларускіх дамоў, пакінуў дзесяткі людзей скалечанымі, сотні ў глыбокай псіхалагічнай дэпрэсіі і адчаю, тысячы ў разгубленасці і прыгнечанасці. Цяпер кожны грамадскі пратэст можна душыць ад пачатку, спасылаючыся на патрабаванні бяспекі. Цяпер можна рыхтаваць патэнцыйную радыяцыйную смерць для новых пакаленняў беларусаў — у выглядзе

расійскай атамнай станцыі пад Астравцом.

Ледзь што ўлада вінаваціць журналістаў, якія маюць сваё крытычнае меркаванне і дазваляюць сабе выказаць іншадумства. Так мой калега Андрэй Пачобут зараз сядзіць пад следствам у гродзенскай турме. Нібыта за абразу прэзідэнта і нават паклёп на яго. Гэта Лукашэнка адкрыта можа абражаць апанентаў такімі словамі, як „адмарозкі”, „падонкі”, „мразь” і т.п. Гэта яго тэлебачанне распальвае грамадзянскую нянавісць і ксенафобію, гаворачы пра здаровыя сілы грамадства як пра „пятую калону” і „ворагаў народа”. А вось незалежнага журналіста можна зняволіць на некалькі гадоў толькі за крытычны артыкул у інтэрнэце ці газеце.

Можна чакаць, што следчыя і судовыя дзеянні ў дачыненні да выканаўцаў і арганізатараў тэракта ў Мінску будуць праведзеныя як мага хутчэй, а расстрэльны прысуд „немедленно приведут в исполнение”. Да гэтага грамадскую думку дзяржаўнае тэлебачанне пачало рыхтаваць адразу — у эфіры шматразова гучалі заклікі хутчэйшай справы над злачынцамі, прага помсты і новай крыві. Нездарма ж Беларусь застаецца адзінай краінай у Еўропе, дзе прымяняецца смяротнае пакаранне. Але новая кроў не змывае ранейшай, новае забойства ніколі не бывае справядлівым. А хуткія прысуды вельмі часта бываюць зусім памылковымі.

А яшчэ падзеі ў сталічным метро паказалі як звычайныя беларусы могуць годна захоўвацца нават у такіх страшных сітуацыях. Людзі памагалі адзін аднаму, ратавалі тых, каго можна было ратаваць, лекарамі рабілі ўсё магчымае, а мінскія таксісты (у адрозненне ад шарамецьеўска-маскоўскіх пры падобным выбуху, якія нажываліся на трагедыі) задарма развозілі пацярпелых па дамах. Многія людзі ўспрынялі гэтую бяду як асабістую і неслі кветкі да станцыі метро.

Нашаму грамадству яшчэ вельмі далёка да вольнасці, кансалідацыі і грамадзянскага паразумення. Чорная масць чужой улады — гэта тая фатальнасць, якую не могуць пераадолець ужо некалькі пакаленняў беларусаў. Але іншай зямлі і іншага лёсу ў нас няма...

Апошні званок

30 красавіка канчаецца тэрмін падачы паказанняў аб разліку падаходнага падатку за 2010 г. Папрасіў я начальніка фінансавага аддзялення ў Гайнаўцы растлумачыць, з якімі праблемамі сустракаюцца падаткаплацельнікі і як будзе сарганізаваны час працы ўстановаў у апошнія дні красавіка.

— У сувязі з тым, што апошні дзень падачы паказанняў аб падаходным падатку за 2010 г. выпадае ў суботу, — напісала загадчыца сектара непасрэднай абслугі Юстына Ляўковіч, — тэрмін дасылання фармуляраў ПІТ перасоўваецца на 2 мая. Незалежна ад таго ў рамках сёлетняй акцыі фінансавое аддзяленне будзе мець прадоўжаны час працы да 18 гадзіны ў днях 28-29 красавіка і 2 мая, а ў суботу 30 красавіка канторы будуць працаваць ад 9 да 13 гадзіны.

— У час запаўнення паказанняў, — паясняе далей Юстына Ляўковіч, — падаткаплацельнікі маюць найчасцей праблему з вылічэннем ільгот надзяцей у частцы „Э” фармуляра ПІТ „0” у сувязі з вылічэннем месяцаў, заякія належыцца ільгота. Памылкі робяць таксама ў рахунках, калі спасылаюцца на няправільную шкалу пры вылічэнні падатку. Навінкай у выпадку разліку сужонства за 2010 г. з’яўляецца магчымасць падпісання паказання толькі праз аднаго супруга. Калі паказанні пасылаем па электроннай пошце, тады няма абавязку прад’яўляць у фінансавое аддзяленне паўнамоцтваў, якое даем другому супругу дзеля падпісання ад яго імені паказанняў, што патрабавалася ў мінулых гадах. Дэталёвыя інфармацыі на тэму перадачы дэкларацый па электроннай пошце можна атрымаць у сядзібе фінансавага аддзялення або на сайце: www.us.hajnowka.pl.

Каб стрымаць тэрмін падачы паказанняў, хопіць занесці ў казначэйскую ўстанову дакументы, паслаць па пошце (лічыцца дата паштовага штампа) або паслаць па электроннай пошце — без неабходнасці ставіць кваліфікаваны электронны подпіс. Варта памятаць, што з падачай паказанняў па электроннай пошце нельга чакаць да апошняй хвіліны, паколькі выступае рызыка неатрымання з фінансавага аддзялення пасведчання ў тэрміне. Можна гэта здарыцца ў выпадку памылак, калі з мінулагадня паказання занясем памылковую суму прыбытку. У такім выпадку будзе лічыцца, што паказанні паступілі пасля тэрміну. За неатэрміновае прад’яўленне паказанняў пагражае штраф.

Уладзімір СІДАРУК

ЗАПРАШЭННЕ

Прыбужскія пісанкі

Згуртаванне Музей малой айчыны ў Студзіводах і Гмінны асяродак культуры, спорту і адпачынку ў Мельніку запрашаюць на вернісаж выставы „**Прыбужскія пісанкі**” ў Студзіводы каля Бельска-Падляскага (вул. Сасновая, 56) у суботу 30 красавіка 2011 г., на 15.00.

У праграме: сустрэча з майстрамі па роспісе велікодных яек, прэзентацыя каталога „Прыбужскія пісанкі” і канцэрт прыбужскіх калектываў з Машчыны-Каралеўскай, Вілінава, Радзівілаўкі і Нурца-Станцыі. Выстава інаўгуруе VIII Падляшска-палескі фестываль „Там по маёвай росі” і святкаванне 25-годдзя Музея малой айчыны.

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

з р к а

д л я д з я ц е й і м о л а д з і

Пісанне велікодных яек у Нарве

У суботу 9 красавіка ў Нарве кра-сілі яйкі. У гмінную бібліятэку прый-шлі дарослыя і дзеці, каб пад вокам пані Элі Вардэцкай навучыцца пісаць велікодных яйкі. Некаторыя ўжо трэ-ці раз прымаюць удзел у майстар-класе і ўмеюць адзобіць яечка па-роз-наму: і напісаць на ім узоры, і аб-клеіць, і прыхарошыць яго ніткай, шнурком, а нават... макаронай! Уме-юць прыяздобіць і поўнае яйка, і пу-стышку-выдзіманку. Такое гожае яеч-ка можа захавацца нават... 20 гадоў!

— Што вы, дзяўчаткі, малюеце? — пытаемся большых вучняў школы ў Нарве — пяцікласнікаў.

Дзяўчаткі трымаюць у руках яеч-кі — яны яшчэ сырыя, белыя. Над лямпай-газоўкай стаіць баначка з гарачым, расплаўленым воскам. У гэты воск пісальніцы абмакваюць па-лачку з булаўкай і кропля за кроп-ляй пішуць узоры на шкарлупцы яй-ка. Наталля піша воскам „Вясёлых святаяў”. Патрыцыя кажа: „А я роз-нае... Ды, ой, „нявыпал”! Прыйдзецца

паправіць!”. На белым (сырым) яйку пішам гарачым воскам узор, які за-станецца белым. Пасля апускаем ас-цярожна яйка ў слоік з цёплай свет-лай фарбай — жоўтай. Зноў пішам узор або словы віншаванняў, зноў аку-наем яйка ў слоік — з зялёнай або чырвонай фарбай. Узор, які апынец-ца пад воскам, будзе каляровы. А пас-ля яйка дваццаць хвілін варыцца ў фарбе — яе колер будзе асноўным, у месцах, непапісаных воскам. Вось дык штука!

Удзельнікі майстар-класа не дача-каліся, калі яйкі астынуць і будуць пакрыты лакам. Забяруць іх пасля з бібліятэкі: кожны пазнае сваю пі-санку!

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

Святочныя колеры

Вербавыя коцікі спінькі ў сонцы грэюць,
лазовыя кошачкі сыплюць жоўтым пылам,
лотацевы качачкі пад вадой дурэюць,
пралескі зіркаюць сінім вочкам мілым,
з пупышкі лісточак свой зялёны носік
на вецер высоўвае і цешыцца сонцам,
што душачкі грэе і радасць прыносіць...
І мы разам з імі цешымся бясконца!
У нашым кошыку, гляньце, колеры вясновыя:
яйкі велікодных як вясёлка ззяюць,
яечкі святочныя, яйкі каляровыя,
што вясну і ў сэрцах радасна вітаюць!

Міра ЛУКША

Сустрэча з Вячоркам

У пятніцу, 11 сакавіка 2011 года, разам з сябрамі з майго класа і вучня-мі беларускага ліцэя была я на сустрэчы з Франкам Вячоркам. Франак Вячорка цяпер студэнт журналістыкі Варшаўскага ўніверсітэта, а родам ён з Мінска. Ён раскажаў нам пра тое, як змагаюцца маладыя людзі ў Беларусі, каб можна было гаварыць на роднай беларускай мове.

Яго змаганні пачаліся ў Беларускай гуманітарнай ліцэі імя Якуба Коласа, у якім ён вучыўся некалькі гадоў таму. Аднак гэты ліцэй улады зачынілі і вучні не маглі спакойна праводзіць урокі ў сваёй любімай школе. Яны зрабілі драўляныя лаўкі і вучыліся ў парках. Па гэтых прычынах Франак з сябрамі пачалі арганізаваць пратэсты, з-за якіх іх арыштоўвалі. Франак нават сілай быў узят у войска на 15 месяцаў — „на службу народу”. У войску было вельмі складана і цяжка жыць — паводле расказу гасця. Панаваў там амаль тэрор. Старшыны дрэнна адносіліся да малодшых салдат. Яны часта іх білі і прыніжалі. У войску ён, як і ўсе, мусіў выконваць многа бессэнсоў-ных прац, днём і ноччу, у дождж і спёку. Вечарам разам з іншымі жаўне-рамі сядзеў ён у „ленінцы”, прышываў чысты каўнерык і глядзеў прапаган-ду ў тэлебачанні. Я даведалася, што „ленінка” гэта пакой для прапаганды.

Жыццё Франка Вячоркі, як я зразумела, вельмі цяжкае. У яго доме маглі ў кожны момант паявіцца міліцыянеры і арыштаваць яго.

Франак Вячорка паказаў нам многа фатаграфій са свайго жыцця, як ён з сябрамі змагаецца з абсурдамі ўлады ў Беларусі. На некаторых здымках мы ўбачылі як міліцыянеры валакуць яго ў машыну.

Аднак пра гэтыя цяжкія справы ён гаварыў лёгка, а нават з жартам, ды мы разумелі сур'ёзнасць сітуацыі, у якой ён і яго сябры апынуліся. Ён яшчэ малады чалавек, але ўжо ў сваім жыцці зрабіў вельмі шмат, каб ратаваць беларускую культуру, беларускі народ.

Чакаем наступных такіх сустрэч!

Анна НІКІЦЮК,

II „ц” кл. Гімназіі Комплексу школ № 3 у Бельску-Падляшскім

Фота: Ганны КАНДРАЦЮК

Галерэя ЗОРКІ

1. Імя і прозвішча: Габрыся Нічыпарук (V клас ПШ у Гарадку).
2. Мой любімы прадмет: урок мастацтва.
3. У жыцці хачу стаць: цыруль-ніцай.
4. У сяброў цаню: шчырасць.
5. Не люблю: хлусні.
6. Па-беларуску размаўляю: на ўроках беларускай мовы.

7. Кніжка, якая мяне захапіла: „У пустыні і пушчы” Генрыка Сянкевіча.
8. Падабаецца мне музыка: поп.
9. Мае ўлюбёныя стравы: піца.
10. Мой любімы спосаб адпачынку: люблю паспаць гадзінку-дру-гую.
11. Калі дарасту хачу жыць: у Варшаве. Чаму? Бо гэта вялікі горад і думаю, што там сустрэну многа сяброў.

Цуд у паслявелікодны тыдзень

(легенда беларусаў Падляшша)

У адной вёсцы пад Белавежскай пушчай жыло згоднае сужонства: Максім і Параска. Ад світанку да цемры яны шчыравалі на сваёй гаспадарцы, таму ў іх хаце заўсёды быў хлеб і да хлеба. Але — як гэта бывае ў жыцці — шчасце ідзе ў пары з няшчасцем. У Максіма і Параскі не было дзетак, з-за чаго яны моцна сумавалі. Аднак яны не падалі духам, іх ратавала вера ў дабрыню. Як маглі дапамагалі іншым, дзяліліся дабром і сэрцам...

У адзін год, якраз пасля Вялікадня, праз іх вёсачку праходзіў жабрак з Палесся. Дзед дабіраўся ў пушчанскае ўрочышча Крыначка, дзе ў той час жылі вандроўныя лірнікі. Стары заходзіў па чарзе ў хаты і прасіўся на начлег:

— Пераначуйце мяне, добрыя людзі, — гаварыў ён дрыжачым голасам. — Ноч на двары, рызыкаўна ісці ў такую цемру праз лес. Саступіш на без-

„Крыначка” каля Гайнаўкі

дарожжа і вока выкалеш або галодны звер раздзярэ...

— Ідзіце лепш да суседзяў, — аднекваліся ад яго па чарзе людзі. — У нас дзяцей процьма. Самі ледзь па-

месцімся ў хаце.

— Мне многа не трэба, — прасіўся жаласна стары. — Пасцяліце куль са-ломы на падлозе, там сабе ў куточку ціха пераначую...

— Ідзеце лепш да суседзяў... — адп-раўлялі яго ў кожнай хаце.

Стары абышоў ужо амаль усе двары і не знайшоў прытулку. У канцы ён за-вітаў у старую хатку Максіма і Параскі. Гаспадары шчыра абрадаваліся гос-цю. Яны любілі паслухаць пра навіны ў свеце, даведацца як жывуць іншыя людзі... Тым больш, што ў хаце ўсё бы-ло падрыхтавана. Параска пачаставала

госця святочнымі стравамі, якія яна на-рыхтавала на цэлы паслявелікодны ты-дзень. Людзі верылі, што на працягу гэ-тых дзён нельга паліць у печы ды пра-цаваць у полі. Гэты час звычайна бавілі ў кампаніі або ў сямейным крузе. На-шны гаспадары добра ўгасцілі незнаёма-га ды ў знак падзякі за расказы пала-жылі яго спаць у белай пасцелі.

Ноч мінула ў добрай цішы. Раніцай у іх доме адчуваўся прысмак чагосьці добрага, новага, надзейнага. Расцвіла на-ват кветка, якая звычайна цвіла на Пак-ровы. Сам вандроўнік падзякаваў лю-дзям. Ён дабыў са сваёй сумкі румяны яблык, падзяліў яго на дзве часткі і за-гадаў Максіму і Парасцы з’есці. А сам, закінуўшы тлумочак на плечы, без сло-ва падаўся ў бок дрымучай пушчы.

Але гэта не канец нашай гісторыі. Пасля візіту вандроўніка ў Максіма і Параскі пачалі нараджацца дзеці. Ня-гледзячы на пажылыя гады, яны на-жылі яшчэ трох сыноў і дзве дачушкі. Наймалодшая з іх пабудавала лясную царкоўку ва ўрочышчы Крыначка, якая існуе па наш дзень. Таму пра сустрэчу са старым жабраком па сённяшні дзень успамінаюць у наваколлі Белавежскай пушчы. Магчыма таму, у паслявелікод-ны час, людзі з надзеяй узіраюцца на дарогі. Ці не з’явіцца на ёй той стары жабрак і папросіцца ў іх на начлег? Бо, як скажучы вам шэпатам старажы-лы, у гэты час ходзіць па зямлі Бог і час ад часу ў выглядзе старога жабрака за-вітае і ў наш прызабыты куточак.

ЗОРКА

(з народнага календара)

Чакалі першага звону!

22 красавіка, Вялікая пятніца, у гэты дзень сеялі збожжа і гарох. Верылі, што пасеянае ў гэты дзень не будзе баяцца ветру, дажджу і граду.

23 красавіка, Вялікая субота, напярэдадні Вялікадня дзе-нідзе спраў-лялі старажытны абрад: збіралася 12 дзяўчат, прыадзетых у белыя кашулі. Яны бралі саху і з малітвамі заворвалі кругом вёскі баразну. Магічная мя-жа мела адмежаваць вёску на цэлы год ад усялякага ліха і пошасці. Ноч да Вялікадня не спалі. Людзі чакалі першага звону ў царкве. У час уснячнай багаслужбы прыглядаліся як гараць свечкі: калі яны трашчалі — лета прый-дзе дажджлівае з маланкамі і грамам. Сачылі таксама за надвор’ем: дождж абазначаў халоднае лета, ціхая ноч — цяпло на ўсё лета.

24 красавіка, Вялікдзень, у першы дзень свята людзі пільнавалі, каб у вёсцы не было боек. Гэта, паводле старажылаў, магло вясною накалікаць на вёску знішчальны град. З гэтай прычыны ніколі ў першы дзень свята не ладзілі забавы або шумных турніраў.

У Вялікдзень і паслясвяточны час народ стараўся быць шчодрым і мілас-цівым. Існавала перакананне, што на зямлю сышоў, у выглядзе жабрака, сам Бог. Людзі абдароўвалі ўсіх жабракоў ды запрашалі іх начаваць у сваёй хаце.

У наваколлі нашай Саколка моладзь хадзіла *галокаць*. Гэты абрад напамі-наў калядаванне, валачобныя песні мелі добры, пажадальны характар. За гэтыя спевы і пажаданні гаспадары плацілі яйкамі.

ЗОРКА

Музыка з кайфам

Класік на прыродзе

Гаворыцца, што ў яго славурых сім-фоніях адлюстраванае гераічнае змаганне за волю. Зразумела, пра-яўляюцца ў іх таксама асабі-стыя перажыванні і ідэі эпохі. Людвіг ван Бетховен — аб якім распавяду сёння — жыў на пераломе XVIII і XIX стагод-дзяў. Гэта ён з’яўляецца аўта-рам 9-й сімфоніі, напісанай на словы оды „Да радасці” Фрыдрых Шылера, якая і зараз добра вядомая школьнікам як гімн Еўрасаю-за. Опера „Фідэліо” ці сана-та № 14 „Месяцовая” — гэта прыклады выдатных твораў, якіх у Бетховена шмат, а яш-чэ і 5-я сімфонія, якую ў нека-тых краінах называюць „сімфоніяй лёсу”. Звязана яна моцна з паступаючай глуха-той кампазітара. Сам Бетхо-вен сказаў, што першыя чаты-ры гукі сімфоніі — гэта гук, калі лёс стукае ў дзверы. Цяжка паверыць, што такія творы пакінуў па сабе ча-лавек, які апошнія 30 гадоў губляў слых, а вібрацыі падлогі, якія дапама-галі яму пісаць музыку і граць, чуў пасля таго, калі агнілаваў ножкі ад свайго фартэпіяна.

Ці магчыма, што Бетховен інспіра-ваўся аднак не толькі ідэямі эпохі ці асабістымі перажываннямі? З дапа-могай прыходзіць нам сайт тавары-ства „Гай” з Гацкоў! Калі адкрываем яго, чуюм менавіта 5-ю сімфонію зна-камітага кампазітара ў суправаджэн-ні спеваў птушак. І нека цяжка адмо-віць рацыі аўтарам старонкі, што гу-кі на сябе вельмі падобныя. Ці магло быць так, што Бетховен пісаў музы-ку, якая таксама адлюстроўвала гукі прыроды? Не адзін кампазітар зава-рожаны прыродай так, што ў яго творчасці яна ажывае нанова. Да-сканалым прыкладам будзе тут Анто-ніо Вівальдзі, пра якога „Вясну” ней-

забаве тут прачытаеце. Не толькі творчасць такіх класікаў як Вівальдзі ці Бетховен, але і сучасная музыка

багатая галасамі птушак ці гукамі прыроды. Яны ствараюць вялікія маг-чымасці для эксперыментаў і арыгі-нальных інтэрпрэтацый. І да гэтага з прыходам вясны заахвочваю!

i_basovka@o2.pl

Польска-беларуская крываванка № 17

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Ад-казы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крываванку № 13:

Хлеб, гром, сам, вясна, вецер, янот, вечар, ха, нагода, саж, абой. Навела, меч, цана, вера, ха, баяр, ха, гняздо, кран, ай, смятана.

Узнагароды, аўтаручкі, выйгралі Эльвіра Андрусевіч, Наталля Тамчук, Кацярына Дзержаноўская, Ізабела Плуг, Дыяна Галён-ка, Паўліна Паплаўская, Габрыель Кузьмін з Бельска-Падляшскага, Оля Галён-ка з Арэшкава, Марта Лемеш з Орлі Віншуем!

▼	Duga		Jamnik	▼		▼	Serce	Korowód	▼
	Do	▼			Igla	Kwiatek			
				▼	Przecinek				
▲									
	Dudek	Irys	Ikar	▲			Rzeka	📖	
			Gość	▲				📖	
	Piaty		Lot	▼					
Poletka	▼						Jary	Nos	
▲							Ono	▼	
Tęcza						📖	Ród	▲	
Tatus	▲								
▲					Tyczka	Ryz	▲		📖

Пабеленая хата з 1914 года схавалася за трасцяным высокім плотам. І сама яна пакрытая трасціною — не дарам яна ў Трасцяныцы. Амаль насупраць царквы. У гэты раз заходжу за прыадчыненую браму: на падворку ля ўчарнелага будынка стаіць надгарэлае старое піяніна. Зазіраю ў абваленыя вокны: на чорнай абгарэлай падлозе ляжаць жалезныя рамы ложка. На другім баку вуліцы з учарнелым тварам стаіць ля свае машыны спадчыннік гаспадароў дома нумар 137 у Трасцяныцы. Падыходжу, пытаюся: „Вы Юрка Міхальчук?”.

Сёння красавік 2011 года, перад Вялікаднем. Восенню мінула года, як і ўсе тры апошнія гады, меў ён

Вялікія планы.

Прываблівае людзей праязджаючых па ваяводскай дарозе Гайнаўка — Беласток чыстым золатам бліскуючая брама, а перад ёю — крамка. Тутэйшыя вырабы прадае Кася Адамская, з Беластока, аднакласніца гаспадара. Людзі ідуць на прэзідэнцкія выбары, з тутэйшых мала хто падыдзе паглядзець што робіцца, затое чужыя спыняюцца, глядзяць тутэйшую цікавінку.

— У нядзелю тут спадаў Юрка не бывае. Ён у Беластоку, — пані Кася сустралася з ім выпадкова. Ён рабіў штосьці файнае, яна — шукала працы.

Падыходзіць да ларка Вера Радзіванюк, мама Лены Добаш.

— Файно, што тут зрабілі? — пытаюся.

— А што мне? Мне гэта не шкодзіць і не імпануе. Чаму не, падабаецца, — бабуля яшчэ гаспадарыць, хоць зямля перапісана на дзяцей. Пра яе маму — „Паўлікаву”, пісала Галя Тапалянская ў „Ніву”. — Мусова рабіць. Мужык жыве, але з калком ужо. Унукі памагаюць... Юрка Міхальчук родам згэтуль, і бацькі яго, і дзяды. Ведаю яшчэ яго прабабу, і мацэру Веру Міленчыну.

— Хата не разабрана, каб усе сямейныя памяткі захаваць, — паказвае скарбы сабраныя Юркам сяброўка. — Няма тут нічога прывезенага, ёсць усё, што было ў хаце. Мэбля, ложка, рэчы, прылады, святыя іконы... Усё там стаіць, вядома, прыгожа пачышчана, прыгожа раскладзена.

Бачым падкоўку на шчасце на століку, рэгіянальныя травы — зуброўку і буквіцу, народнае рукадзелле, між іншым, сурвэткі Юркавай мамы, карціны навакольных мастакоў.

— Стараемся мець краявіды маляваныя ў тутэйшых пленэрах — з Нарвы, з Белавежскай пушчы. Шмат карцін купляюць праязджаючыя праз Трасцянку. Ёсць памяткі, якія людзі сабе цэняць. Юрка часта сюды праязджае, бо любіць на ўсё мець вока. Пойдзем у напрамку драўляных вырабаў, трэба будзе пашукаць сярод навакольных твораў, разбіраю.

Ідзем у хатку. Каля хаты вялікія сабакі, пакуль зачынення (выпускаюцца нанач). Вакол — яшчэ як вялікі пляц будовы. Ёсць і конік-поні, прызначаны будзе пад язду для дзяцей. Поні ўжо навучаны хадзіць пад сядлом.

— Хата старая, захаваная арыгінальная планіроўка, знялі толькі толь (папу) звонку. Страха пакладзена новая, з трасціны — гэта ж у Трасцяныцы! Спадаемся моладзі, таму падрыхтавана пазычальныя ровараў. У хаце — усе рэчы, якія дасталіся ў спадчыну гаспадару ад дзядоў і бацькоў. Юрка ездзіў у Скарышэва, распытваў у тамашняга гаспадара-музейніка, як у яго гэта складаецца. Размаўлялі мы і з людзьмі, каб прынеслі свае памяткі, якіх не пашкадуюць у гэты міні-скансэн. У іх часта так бывае, што іх выкідаюць, а шкада было б.

Тэкст і фота Міры Лукшы

АПАЛЕНАЯ ХАТА ЮРКІ

ПАСЯРОД ТРАСЦЯНКІ

Вось плуг, ручная сячка, стары мапед „камар” з 1965 года... А з міжваеннага дваццацігоддзя — ровар з рухавічком. І біцыкл! За хатай — пакуль загада для коніка, але ў планах будзе тут іначай: далей будуць месцы з парасонамі, шынок. Не хочам ісці ў бок камерцыі, „парасонаў пад зубрамі”, але каб усё было ў старым стылі, крытае трасціною. Юрка плануе карчму з рэгіянальнымі стравамі. З вясны 2011 года пачнецца тая пабудова. Ёсць усе дакументы, дазволы. Юрку ў галаву ідэя заляцела тры гады таму. І гэта доўга цягнецца ўся справа. Вайна з устаноўмі, дакументамі, усім. Наколькі ведаю, шэф моцна задаволены дапамогай Гміннай управы ў Нарве. Мае свае амбіцыі. Свае планы, хоча рабіць мноства прыгожых рэчаў. Сам ён працуе таксістам, ды ад шмат гадоў развіваў у сабе гэтую ідэю, каб зрабіць штосьці такое фантастычнае, каб лю-

спраўныя, дзейнічаюць, можна спячы хлеб, легчы пагрэцца нават у пару асоб. У кухні мноства прылад. Самавар, вага, арыгінальныя бутэлкі. Пліта. На сценах — здымкі дзядоў, бацькоў — Веры і Міхала. Гармонік. Святы кут з іконамі. На сцяне — ваенная карта з 1920 года. Грамафон, піяніна. Лямпы. Над акном — ластаўчынае гняздо: спецыяльнае акенца без шыбак пакінулі, каб ластаўкі маглі лятаць.

— Там, дзе ластаўкі жывуць, — кажу, —

бяды дому не чакае!

— Юрка плануе зрабіць улёткі са „Шляхам адкрытых аканіц”, адмысловую карту. У планах — начлежныя месцы, кемпінг, падстрэшкі, — працягвае Кася. — Хоча арганізаваць фестывалі. Пакуль не перасеўся з таксі, хоць ездзіць менш, бо шмат тут працы. Пачынаць но-

Родная сяліба Юркі Міхальчука перад пажарам

дзі ўбачылі аўтэнтычную беларускую хату, так як яе зрабілі народныя ўмельцы, каб пабачылі, як раней нашы людзі жылі, каб пасядзелі сярод сваіх і штосьці смачнае, тутэйшае з’елі... Асабліва маладым цікава. Ужо прывозяць дзяцей людзі, каб паказаць некаторыя прылады. Было б і месца для вогнішча. А ў карчме — вядома, не самая ежа, розныя імпрэзы, выступленні рэгіянальных калектываў, прамоцыя нашай музыкі. Назву Юрка выдумаў: „Славянская”. Планаў столькі, што, як кажа, суткі закароткія, каб усё зрэалізаваць. Усё робіць сам. Участак доўгі, у другі канец. А тут гусачкі — не нашыя — з гэтага боку плота няма, дык ходзяць.

У хатцы — як калісь. Стаяць ложка, на глінянай печы — аўчына. Печы

вае ў 46 гадоў часам складаная справа, ды набраў такога імпульсу... Мае двое дзяцей, сына і дачку, дык будзе каму працягваць справу, даваць жыццё Трасцяныцы. Падабаецца мне яго пасія. Такое змаганне з паперамі каго ўжо знеахвоціла б, а гэта яшчэ яго ўзмоцніла. А яшчэ і фінансы — пакуль гэта ўсё не прыносіць прыбытку. А калі спалучаецца пасія з ахвотай зрабіць штосьці добрае для людзей, можа з гэтага штосьці атрымацца... А вось вада ў студні на дванаццаць кругоў — салодкая, чыстая, смачная!

12 лютага 2011 года хата загарэлася. Каля 22 гадзіны пазванілі Юрку ў Беласток, што яго спадчынная хата і ўсё ў ёй сабранае, ужо дагарае.

Юрка Міхальчук стаіць з апушчанымі рукамі.

— Як гэта адбылося, не буду выказвацца. Ёсць фахоўцы лепшыя за мяне. Яны знойдуць прычыну. Згінулі матэрыяльныя рэчы, але і мой запал. Згарэлі іконы, усе сямейныя памяткі. Асабліва шкада ікон. Пільнавалі яны хату. Прадам усё гэта. Коніка ўжо прадаў, далёка, аж пад Люблін. Шкада хаты, стаяла ад таго часу як яе паставілі. Здароўе мне села, дык хіба ўсё пакіну. Летась, калі я не хацеў прадаваць, варшавякі пыталіся. Заявіў я быў хатку да конкурсу на помнікі драўлянага будаўніцтва. Хату пільнавалі сабакі, сусед. Брама была зачыненая, ад вуліцы свяціў ліхтар. Хтосьці ведаў як увайсці з другога боку. Відаць, камусьці гэта ўсё мяшала. Ды не хачу выказвацца каму. Калісь дзядзька дазваляў карыстацца падворкам і пляцам суседзям. Тут і чужы куратнік калісь стаяў, і розныя палявыя машыны, і цяпліца. Цяпер тут участкі ў цане, толькі калі яе купіць хто чужы...

— Трасцянкам хіба ўсё роўна — не захацелі вярнуцца да старой назвы, бараніліся рукамі і нагамі!

— Крыху мо хто баяўся, што зраблю якую „мэліну”, прытон. Ды тут не было б такой паны, як у краме, каб сядзеў хто такі каб напіцца напавал. Усё было, мабыць, па пранцыпе „не бо не”.

Я планаваў зрабіць такія беларускія „Кермусы”. Сцэнку з амфітэатрам, для глядачоў. Гаспадарка мае 4 700 метраў. Намэнчыўся я з усім гэтым, каб тыя дазволы дастаць для забудовы, участак вузкі, спецыфічны — усё трэба было праектаваць індывідуальна. Не купіш праекта абы-якого дома за грашакі. Усё трэба было рабіць пад кшалт гэтага ўчастка. Суседзі і справа, і злева, — ім таксама не ўсё пасавала. Калі ўсё перайшло на мяне, пачаў я тут рабіць парадкі, дык пачаліся і праблемы. Суседзяў трынаццаць ім, што маглі б на гэтым скарыстаць — праца нейкая была б; дарэчы, калі я ўсё гэта рабіў, клікаў да дапамогі, вядома, не дарам. Ноччу хтосьці там пільнаваў, днём Кася на крамцы гандлявала, мела на ўсё вока. На зіму я ўсё зачыніў, і сталася так як сталася. Хтосьці мусіў ведаць, што ўжо

ніхто не пільнуе, можна зайсці; прыезджы гэтага не зрабіў бы. Пажар пачаўся ад вугла. Хтосьці будзе смажыцца ў пекле, бо замнога там святога згарэла. Дарэчы, вы былі на тым слаўным сходзе, бачылі, якія тут людзі некаторыя.

— Крычалі з ненавіднымі тварамі на Віктара Стахвюка, што ў Трасцянку вярнуўся свае парадкі наводзіць. У такой старажытнай, светлай вёсцы! Далі ім магчымасць, каб мелі сваё, дык нашто ім гэта! Эх!

Юрка Міхальчук стаіць з апушчанымі рукамі пасярод роднай вёскі Трасцяныкі.

Некалькі дзён потым на сваім плоце гаспадар вывесіў вялікі надпіс — **НА ПРОДАЖ**.

Інтэрнэт з'яўляецца магутным інфармацыйным сродкам, які дае стымулы для нечаканага адкрыцця свету. Паглядзеўшы ў сеціве расклады язды аўтобусаў, падаўся я памяркоўнай суботняй раніцай з Беластока ў Бельск, каб там зараз перасесці на іншы курс — у Кнарыды, а далей па чаканай новай дарозе ў бок новай Ікеі. Паводле раскладу, аўтобус з Беластока меў заехаць у Бельск сем мінут да дзевятай, а ў дзевяць меў адправіцца аўтобус з Бельска. У Бельск заехаў я пяць мінут па дзевятай, агледзеў усе наўныя там насценныя расклады і не знайшоў у іх таго, на які я меў спазніцца; значыць — калі б мой аўтобус прыехаў нават пунктуальна, то і так далейшай язды не было б. Што рабіць? Бывала, прыходзіў я пяхом у Бельск, чаму ж бы цяпер не памяняць напрамку і не вытаптацца з Бельска... У намечаныя раней Кнарыды з Бельска крыху далекавата, таму я падаўся спачатку ўздоўж чыгункі ў сонечным напрамку, з надзеяй, што далейшы напрамак пакажуць мне самі ногі.

Вуліца ўздоўж чыгункі завяла мяне ў тупік, ад якога была сцяжынка ўздоўж кволага раўчака. Сцяжынка тая падвяла мяне да збудавання з чатырох дашчаных сцен накрытых дымячай радзюжкай. Над гэтым збудаваннем высіўся шматсмейны жылы блок і, мабыць, нейкі яго гарадскі жыхар такім няхітрым вясковым чынам рыхтаваў сваю рукадзельную вяндліну пад надыходзячы Вялікдзень. За блокам раскрылася вуліца Студзіводская, якая і падказала мне далейшую хаду.

У Бельску шмат надпісаў на розных мурах, надпісаў рознай ступені абстрактнасці. Вось і на Студзіводскай трапіў у поле майго зроку тэкст „No future” (няма будучыні), а раней, калі я адыходзіў ад чыгуначнага вакзала, іншы надпіс інфармаваў „No pasaran” (не прайдуць). Апошні, узяты з іспанскай мовы галоўны лозунг грамадзянскай вайны 1936–39 гадоў, паказвае рашучасць і баявостасць, затое першы, англійскі, крайнюю бесперспектыўнасць. Гэтыя бельскія лозунгі паказваюць не толькі лінгвістычную адукаванасць іх аўтараў, але і вызначаюць жыццёвую філасофію, тыя жыццёвыя рамкі, у якіх вядзе свой быт сучасны чалавек...

Сам Бельск уразіў мяне адноснай цішынёй, адсутнасцю нейкай мітусні. Падалося мне, што гараджане павыязджалі ў свае родныя вёскі наводзіць там нейкія веснавыя парадкі. І зараз за апошнімі збудаваннямі горада прыкмеціў я адзіночную жанчыну, якая паліла галлё, што асталася ад высечкі самасею на даволі вялікім участку поля. Паінфармавала яна мяне, што сёлета апошні год, калі яшчэ можна ліквідаваць самасейны лясок, вярнуць на ім раллю, бо з будучага года самасею нельга будзе высыкаць. Самой жанчыне ўжо 87 гадоў, але па ёй іх не відаць, спраўляецца яна з работай бадзёрады і голас у яе звонкі і мілагучны.

— А вы да Дарка заходзілі? — пацікавілася яна ў мяне.

— Не, ніколі я ў яго яшчэ не быў.

— Ягоны панадворак па Студзіводскай вуліцы абведзены каменнай агароджай, а музей на маёй, Сасновай, вуліцы.

Мая субсяседніца прымала ўдзел у мерапрыемствах, ладжаных Музеем малой айчыны Дарафея Фіёніка, фамільярна згадвае тутэйшых журналістаў, у тым ліку і нашага Аляксея Мароза...

Вандроўка жвіровачкай у напрамку Рэйпіч і Казлоў можа схіляць да прыродаахоўных роздумаў. У напоўненых вадою равах на яе абочынах поўна ўсялякіх вынаходстваў чалавечай кемлівасці. Нехта ж калісь прыдумаў розныя тары: мяшкі фольгавыя, бутэлькі шкляныя і пластмасавыя, шыны гумавыя ды

ўсялякую іншую ўсячыну, нехта гэта вырабіў у фабрыках, нехта гэтым карыстаўся і канцы ўсіх тых упаковачных біяграфій — у ваду... Вось так, падумалася мне, наш шматлікі народ змагаецца за захаванне прыроднага асяроддзя, за яго чысціню. Змагаецца той народ галоснымі лозунгамі, якія — як бы яны галоснымі не былі — зусім не кранаюць таго антрапагеннага нацюрморта, што не толькі на асаблівы лад упрыгожвае абочыны дарог, але і ўзбагачае наша асяроддзе павольным хімічным аналізам...

У канцы Рэйпіч, з боку Казлоў, цікавы драўляны крыж. У вельмі агуль-

грузы. Як тут будзе жыць?..

Інфармую маіх суразмоўцаў, што дарога пралёжа на вонкі вёсак, але яны няўпэўненыя, бо чуткі ходзяць усялякія. Яшчэ ўчасткі пад тую дарогу не выкуплены і людзі могуць меркаваць парознаму. Пры будове новага завода працуе трое жыхароў Дубяжына: адна жанчына прыбірае, а дваіх хлопцаў працуюць на будове; чым яны дакладна займаюцца, мае суразмоўцы не ведалі.

Прадавец паказвае мне газету, у якой напісана адно: колькі Падляшская маршалкоўская ўправа прызначыла на тую дарогу грошай. Чытаю, што супраць гэ-

Тэкст і фота Аляксандра ВЯРБІЦКАГА

Субота за Бельскам

ным абрысе мне ён нагадвае царкоўны абраз прарока Ільі, узнімаючага ў неба рукі з воблачнай павозкі. Некалькі гадоў таму глядзеў я гэтую карціну, замацаваў яе на здымку, і на сённяшні дзень яна мала змянілася, можа толькі нагадваючыя воблакі кусты крыху выраслі...

Край Казлоў, у пойме ракі Белай, паваленыя бабрамі ствалы галінастай вяр-

тага дафінансавання былі радныя ПіСу, аргументуючы, што нельга фаварызаваць нейкі адзін суб'ект, у гэтым выпадку Ікею. Але мне падумалася іншае — што гэтая аргументацыя з'яўляецца адно дымнай заслонай іншай аргументацыі. Вось жа цалкам нядаўна лідар гэтай партыі назваў шлёнскасць „нямецкай опцыі”.

Па аналогіі беларускасць можна так жа лёгка назваць „расійскай опцыяй”, якая здаецца быць яшчэ больш агіднай пісаўскаму электратату — як жа ж можна дафінансоўваць дарогу ў такую Кацапландыю, якая, да таго ж, не галасуе на ПіС? Аднак, калі б гэтым радным хацелася падумаць больш глыбока, яны маглі б змікіціць, што гэтая дарога з захаду можа быць дарожкай для траянскага сучаснай пароды каня...

Пытаю субсяседнікаў пра сакральныя аб'екты ў суседнім Падбеллі. Там зараз вакол царкоўнай званіцы рыштаванні і няма на ёй крыжа... Даведваюся, што рамонтуюцца царкоўны дах і пры нагодзе будуць пастаўлены ранейшыя каваныя крыжы, якія былі пашкоджаны ў час апошняй вайны. Крыжы захоўваліся ў царкве, нядаўна былі адрамантаваны і неўзабаве вярнуцца на свае законныя месцы.

Калісь у Падбеллі стаяла яшчэ і ўніяткая царква, якая згарэла ў 1925 годзе. Побач яе стаяла стадола, у якой нехта зацярушыў агонь і яна пайшла з дымам разам з гістарычным храмам; зараз на яго месцы толькі цэментны крыж. Побач крыжа яшчэ высокія разваліны іншага збудавання — грабніцы колішніх падбелянскіх паноў. Над тою грабніцай было пакрыццё з пяццю „дыбулінамі”, у ёй часам адпраўлялі набажэнствы. Але ў 1939 годзе прыйшлі сюды „вызваліцелі” і зруйнавалі рэлікты панскай эпохі.

Цікаўлюся, што чуваць пра планаваную каля Дубяжына вялікую звалку

смецця для некалькіх навакольных паветаў. Пакуль што нічога новага, але гэта можа быць „cisza przed burzą”. Магчыма, што Дубяжын апынецца ў ахоўнай зоне Белавежскай пушчы і гэта выратуе яго ад дакучлівасцей звалкі.

— Мы тут *вальчым*, — падвёў справу адзін з суразмоўцаў.

Традыцыйная вясковая крама, такая як у Дубяжыне, гэта не толькі месца грамадскага абмену думкамі, гэта таксама свайго роду выпратавальная ўстанова для такога пехацінскага як я валацугі. У чым жа справа? Справа ў двайной натуре часу. Яшчэ мудры цар Саламон быў калісь пісаў, што ёсць час плачу і час смеху, час любві і час нянавісці, час раздзірання і час сшывання і г.д. Вось і майму абутку наступіў у дарозе, яшчэ перад Рэйпічамі, час раздзірання і так ён стаў раздзірацца, што я стаў пабойвацца, каб падэшка ад яго зусім не адарвалася; усю надзею на паратунак я ўсклаў на дубяжынскую краму. І яна маю надзею апраўдала. У ёй, на відным месцы, красаваўся клей „Super glue”. З гэтым рэчывам нават прафан можа стаць майстрам на ўсе рукі, так як я стаў шаўцом з мусу. Наладзіў я за вёскай свой абутак так, што аж пасля ногі абмуляў...

У апошніх гадах нашай краінай ускалыхвалі буйныя паводкі. Спецыялісты-гідролагі тлумачылі гэтую з'яву адсутнасцю аварыйных вадаёмаў, якія б запынялі лішнюю ваду перад яе масавым зліццём у Віслу. Побач дарогі з Дыдулёў у Градалі такія вадаёмы ёсць, пабудавала іх сама прырода на антрапагеннай падбудове. Хопіць толькі не расчысчаць пратокаў пад з'ездамі на сенажаці ці пашы, а пратокі тыя замуляцца і не прапусцяць вады ў Віслу: вада тая астанецца затапляць мясцовыя сельскагаспадарчыя ўгоддзі.

У Градалях маю ўвагу прыцягнула хата, аблітая амаль з усіх бакоў вадою — рыхтык як у Венецыі; слядоў да яе не было, але ў вокнах віселі чыстыя фіранкі. Перад суседняй хатай сядзеў пажылы мужчына і я яго запытаў, як пераадольваюць тую ваду ягоныя суседзі.

— Не помню я, — адказаў ён, — каб калі было ў нас столькі вады, як сёлета; у хату заўсёды заходзілі нармальна.

Спытаў я яго і пра будаваны ў суседстве завод Ікеі, колькі жыхароў Градалёў знайшло там працу.

— Працуе толькі адна жанчына, адпраўляе самаходы на браме. Працавала некалькіх хлопцаў, але нелегальна і ўжо хіба кінулі. Мала нашым плацяць. Поўна там толькі шляхты, і з замежна шмат. Столькі іх у Бельск наехала, што цяжка зняць кватэру нашым вучням.

Думаў я таксама даведацца нечага ў краме, але ў той дзень была яна закрыта. Завяршаць вандроўку падаўся я на чыгуначную станцыю Рыгораўцы. Чыгунка ў нас цяпер здаецца вельмі паказушнай, дзе чыгуначныя ўлады здаюцца быць заклапочаны адно толькі вонкавым выглядам транспартных сродкаў. Пачакальны ў Рыгораўцах закрыта, няма таксама ніводнай лавачкі на перонах. Не маючы дзе сесці стаў я хадзіць уздоўж наезджаных рэек. Выгляд таго, па чым ездзяць каляровыя рэйкабусы, звальвае з ног. Многія ішпалы перагнітыя, мацаванні рэек трымаюцца ў іх так, „aby Polska nie zginęła”. Адна з рэек выразна крышыцца. Страх ездзіць па такіх пупях. І цалкам магчыма, што пасажыры баяцца чыгункі ўсур'ёз. Калі я злез з поезда ў Бельску каля паловы чацвёртай пасля поўдня, у пачакальні не было жывой душы. Пасля аказалася, што там усё ж такі нехта чакае пасажыраў. Працаваў газетны кіёск, а ў прыбіральной канторцы нехта глядзеў тэлевізар...

(Не)шчаслівая трынаццатка (5)

Анатоль
ПАРЭМБСКИ

Пасля цяжкай працы на ўласнай гаспадарцы на Вырэмбах, калі ўжо дарбіўся на хлеб і да хлеба, падумаў Ванька пра культурны адпачынак. Зрабіў на сваім азярцы (якое было побач хаты і якое мела адцёк вады ў рэчку Свіслач) памост і там збіраўся яго пазнаць тут сябры. Любілі паспяваць і пагуляць. Ванька быў добрым спеваком (спеў вывучыў, жыўчы на плябаніі ў Гарадку), ведаў шмат малітваў, мог нават адправіць багаслужэнне на кожную нагоду. Жонка яго Ульяна была прафесійна падрыхтаваная да спеву і музыкі, перш за ўсё царкоўнай — скончыла была школу царкоўных дырыжораў у Новарасійску ў час бежанства. На памосце на беразе азярца адбываліся канцэрты. Ванькавы сябры, якія выступалі як спевакі, былі гэта людзі з суседніх вёсак, бо на Вырэмбах жылі асаднікі з-за Буга, якія нават не ведалі беларускай мовы. Гэтыя „артысты” то Трахім, Нічыпар, Аўгень, Купрыян, Іван Пыль з Дублян, Іван Анхім і Строк з Луплянкі, Канстанцін і Міхась з Мастаўлян і Антон Гарбачэўскі з Кітурык, які быў сторажам у прыходзе ў Ялоўцы. Важнымі асобамі былі Пелагея і Лукаш Радэцкія, украінцы родам з Холмшчыны, якіх польскія ўлады адтуль выкінулі таму, што Лукаш быў царскім жандарам; купіў ён гаспадарку на Вырэмбах хітра як і Ванька: меў „польскае” прозвішча, і старосту ўручыў хабар.

Суседзі-палякі, якія дагэтуль адносіліся не вельмі прыемна да беларусаў, пачуўшы тутэйшую музыку і царкоўнае маленне, якое адбывалася на памосце, змянілі погляд на беларусаў і іх культуру ды сталі прыходзіць і захапляцца гэтымі канцэртамі. З ворагаў сталі добрымі сябрамі Ванькі і ўсіх беларусаў. Не падабалася гэта польскім уладам, а перш за ўсё венецізанай арганізацыі „Strzelec”, штаб якой быў побач Ванькавай сядзібы. Было данесена на паліцыю, што Ванька стварыў арганізацыю, якая вядзе камуністычную прапаганду. Ваньку паліцыя арыштавала, вярнуўся дахаты праз тры дні з сінім целам. У наступны раз паліцыя прыбыла ў час канцэрта, калі Лукаш якраз спяваў паўкраінску „Рэвэ та стогнэ Дніпр шырокі”, а потым „Гэй, соколы”. Пасля Лукаша Пелагея і Ульяна заспявалі „Рэчаньку”. Пасля гэтай песні паліцыя разгнала слухачоў, а суседзі-палякі пабеглі раней самі, убачыўшы паліцыю. У гэты раз затрымалі некалькі асоб, між іншым Лукаша і Купрыяна. Ульяне і Пелагеі прыказана было, каб гэта быў апошні раз іх спеваў. Яшчэ некалькі разоў даходзіла да арыштаў розных асоб, прымаючых удзел у канцэртах, якія ўсё ж такі адбываліся, хоць меншыя, да лета 1938 года. Тады з’явіліся „strzelcy” ў абставе польскай паліцыі, раскідалі памост і спалілі яго разам з беларускай і рускай літаратурай

ды царкоўнымі кніжкамі, якіх у Ульяны было нямала.

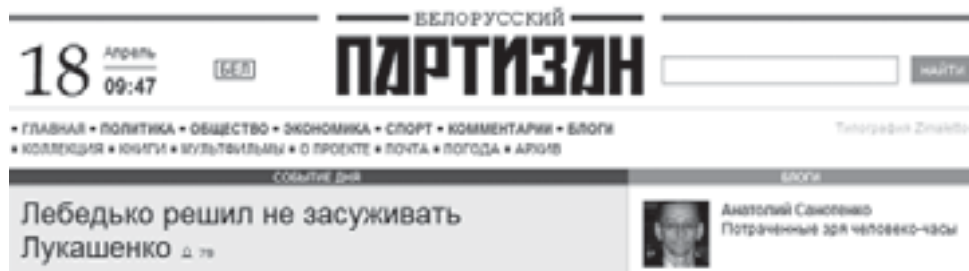
Пасля таго, як спалілі памост, ініцыятыву пераняў Ксёндз Картановіч, з якім Ванька добра знаўся і да гэтага часу. Ксёндз тлумачыў Ваньку, што ён — паляк, а яго сям’ю зрусіфікаваў цар ды навязаў прасваслаўе, а паляку не прыстоіць сеяць балышавіцкую прапаганду. Ванька меў цвёрдыя аргументы, каб не верыць ксяндзу. Да ксяндза далучыўся войт Казярадзкі з Галынкі і сталі разам намаўляць Ваньку, каб прыняў каталіцтва. Казалі: „Ты, Яне, чалавек у сваім асяроддзі шанаваны так тутэйшымі, як і палякамі з-за Буга; калі ты прымеш прайдзівую веру, прымуць усе твае землякі. А пасля ўступіць табе месца Казярадзкі і будзеш войтам у Галынцы”.

У тым жа 1938 годзе дайшла вестка, што польскія ўлады нішчаць цэрквы на Холмшчыне. У паразуменні з бацюшкам Касперскім з Мастаўлян Лукаш, які быў родам з вёскі Голя на Холмшчыне, паехаў на радзіму, каб пазнаць на месцы прайду. Грошы на білет даў яму бацюшка. Аказалася, усё гэта была праўда. Пайшлі чуткі, што можа згарэць і царква ў Мастаўлянах, бо драўляная. Нават было вядома, хто яе спаліць. Ванька і Лукаш падаліся да ксяндза з пытаннем ці гэта праўда. Ксёндз адказаў: „Гэта будзе залежаць найбольш ад вас, калі прымеце прайдзівую веру, а пачакаем яшчэ год; думаю, што набярэцца розуму, і вашу царкву

восенню 1939 года я высвянчу на касцёл”.

Вясной 1939 г. Ваньку паставілі ўльтыматум польскія ўлады — войт Казярадзкі і чыноўнік з павеата Ваўкавыску: „Або будзеш войтам і будзе цэлы храм, або мусіш выбрацца з Вырэмбай. Інакш выкінем самі!”. Пра каталіцтва не ўспаміналі. Ванька парайўся з сябрамі, бацюшкам Касперскім і немцам-млынаром з Мастаўлян Гляйзерам, які быў яго добрым сябрам. Гляйзер у вялікім сакрэце сказаў: „Нікуды ты, Ванька, не выбірайся, найпазней увосень будзе вайна і прыйдуць сюды немцы”. Аднак Ванька стаў шыкавацца да выезду з Вырэмбай. Пасля ўборкі збожжа сябры памаглі заараць раллю і пасеяў азіміны ў палове жніўня. Паклікаў бацюшку Касперскага, сям’ю сваю і Ульяны ды сяброў, якіх у яго было шмат, і з малітвай абышлі ўсю гаспадарку, якой было дзесяць з паловай гектара. Далучыліся і іншыя суседзі-палякі. „Strzelcy” абкідалі гэтае шэсце камянямі, ды было іх толькі некалькі асоб, а на сцэнах Ванькавай хаты і гаспадарчых будынкаў пананісвалі лозунгі: „Bolszewicy do raju”, „Śmierć Rusom”, „Zniszczym czerwone bandy”. Былі гэта апошнія дні жніўня 1939 года. Месяц раней арыштавалі легіянера-пілсудчыка Кшыжанойскага з суседняй вёскі, хатку яго спалілі, а жонку і дзяцей вывезлі. З верасня 1939 года Ванька пагнаў каня з возам на мабілізацыю ў Крынкі, а Ульяна пайшла ў царкву ў Мастаўлянах даць на абедню за тое, што Бог спаслаў вайну.

(працяг будзе)

Эканамічныя і палітычныя падзеі апошніх месяцаў у Беларусі сведчаць аб тым, што краіна ўступіла ў перыяд паглыблення расколу ў грамадстве. Асноўнае размежаванне — маральныя каштоўнасці, якія наўпрост уплываюць на светапогляд людзей, іх стаўленне да таго, што адбываецца навокал. Адметнасць беларускага грамадства ў тым, што яно не злучанае на глебе нацыянальных каштоўнасцей. Тое, што для адных з’яўляецца натуральным у паўсядзённым жыцці, для іншых увогуле непатрэбнае, хутчэй за ўсё шкадлівае. І наадварот. За прыкладамі далёка хадзіць не трэба — беларуская мова, гісторыя, культура, на якіх грунтаваўся і грунтуецца адраджэнскі рух, не ўспрымаюцца вялікай саветызаванай часткай беларускага насельніцтва. У той жа час наяўнасць помнікаў, традыцый і святаў камуністычнага перыяду ў Рэспубліцы Беларусь для гэтай часткі з’яўляецца сведчаннем адданасці гісторыі, сувязі з гэтым сучаснага рэжыму і, адпаведна, ягоным культурным кодам. Але ж тым, хто настроены апазіцыйна да існуючых парадкаў, застаецца толькі губляцца ад неразумнення якім чынам можна паблагліва ставіцца да сталінскіх парадкаў альбо неабмежаванай дзяржаўнай хлусні, што найбольш праявілася ў апошнія дзесяцігоддзі існавання Саветаў Саюза.

Пэўная частка носьбітаў ідэі дэмакратычнага развіцця Беларусі доўгі час не лічыла патрэбным засяроджваць асаблівую ўвагу на беларускай мове, як на адным з чыннікаў беларусізацыі. Але выпэйазначаныя зрухі пачалі змяняць гэтае стаўленне. Яскравым доказам тут можна ўзгадаць шырокавядомы ў Беларусі сайт „Беларускі партызан”, які заснаваў і вядзе пражываючы ў Маскве беларускі журналіст Павел Шпарамет. Ад красавіка 2011 года гэты партал, што месціцца па

адрасе www.belaruspartisan.org стаў двухмоўным, хаця сваю гісторыю існавання вядзе ад лістапада 2005 года.

„Дарагія сябры, чытачы нашага сайту, партызаны і тыя, хто нам спачувае, мы рады паведаміць вам прыемную навіну. «Беларускі партызан» загаварыў на роднай мове беларусаў, — абвясціла рэдакцыя ў тэксце, ад якога на „Беларускім партызане” чамусьці застаўся толькі анонс, але які па-ранейшаму існуе на сайце радыё „Свабода”. — 5 гадоў таму з’явіўся наш сайт. Усе гэтыя гады мы выходзілі выключна на расейскай мове. Многія лічылі гэта нашай прынцыповай пазыцыяй або сьведчаннем таго, што мы «прадаліся маскалям». Яны памыляліся — проста ў нас не было сіл рабіць паралельна другую версію сайту на роднай для нас беларускай мове. Але цяпер мы вырашылі змяніць сытуацыю”.

„Партызаны” сцвярджаюць, што беларуская мова зараз з’яўляецца іх прынцыповай пазіцыяй. „Відавочна, як вырасла за апошнія месяцы самасвядомасць многіх беларусаў, асабліва маладых. Беларуская мова ператварылася для многіх у код, які вылучае іх у шэрым натоўпе зацкаваных і здушаных беларусаў. І мы не маглі прайсці міма гэтых пераменаў у грамадскім настроі”, — кажуць прадстаўнікі рэдакцыі „Беларускага партызана”.

Сайт зроблены даволі зручна і зразумела. Яго галоўная старонка падзелена на дзве часткі. На левай, шырэйшай, месціцца найбольш значныя навіны на палітычную, грамадскую, эканамічную і спартыўную тэмы. З правага боку ідуць загалоўкі ўсіх паведамленняў.

Выйсці да ўсіх рубрык сайта, якіх усяго 14, знаходзяцца пад назвай партала.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

С Б Е Л А Р У С Ь

Паланез Агінскага

Напэўна няма ў музычнай культуры іншага такога твора, які настолькі кранаў бы адразу дзве нацыі. „Развітанне з радзімай” Міхала Клеафаса Агінскага — агульная спадчына беларусаў і палякаў, найбольш выразная форма гістарычнай сентыментальнасці, выяўленая кранальнай мелодыяй. Пазнаеш яе па першых акордах і не збытаеш ні з якой іншай, бо шчыміць сэрца па страчанай культурна-гістарычнай велічы, бо „адзіны вобраз ажывае растрывожанаю ранай”.

У масавай свядомасці назва танца полька атаясамляецца з Польшчай. А між тым „полька” азначае „палова” і паходзіць зусім з іншай краіны — Чэхіі. А вось паланез як танец урачыстага характару прыйшоў на нашы землі менавіта з Польшчы. Што ж датычыць музычнай формы „паланез”, то гэта жанр фартэпіяна п’есы, якому прынеслі вядомасць многія знакамітыя кампазітары — Шапэн, Бах, Моцарт, Глінка, ну і канешне Агінскі, які быў аўтарам больш 20 паланезаў. Некаторыя сталі вядомыя даследнікам зусім нядаўна. Ну а самы знакаміты з іх атрымаў назву „Развітанне з радзімай” не ў сувязі з паразай нацыянальна-вызвольнага паўстання Касцюшкі, чынным удзельнікам якога быў і трыццацігадовы Міхал Клеафас, а многа пазней — пасля падаўлення паўстання 1830-1831 гадоў. Агінскі тады ўжо дажываў свой век у Фларэнцыі.

Ля-мінорны паланез Агінскага непарушна знітаваны з ягоным фальваркам Залесе, што на сучаснай Сморгоншчыне. Толькі ў такім дзівосным куточку мог нарадзіцца такі музычны шэдэўр на ўсе часы. Залесе і сёння, праз два стагоддзі, нягледзячы на ўсе страты і разбурэнні, зачаруе наведніка характэрным свайго наваколля і духам даўно мінулае эпохі рамантызму. Неяк у беларуска-польскай кампаніі даваўся там заначаваць пад зорным небам ля вогнішча. З намі

быў са сваёй гітарай і Сяргей Верамейчык, які ведае пра Агінскага і Залесе хіба ўсё, бо пакінуў сталічнае жыццё і на стала перабраўся сюды, дзе некалі жыў вялікі прадстаўнік магнацкага роду. Для нас тады на самрэч „сонца праменне стужкай вузкай ператкала помны вечар”, хораша праведзены ў сяброўскай бяседзе і спевах...

Ад сучаснікаў Залесе пачатку дзевятнацатага стагоддзя атрымала назву „Паўночныя Афіны”. Гэта быў сапраўдны асяродак еўрапейскай культуры. З Пецярбурга прыязджаў музычны педагог Юзаф Казлоўскі, які быў настаўнікам Агінскага, сядзібу наведвалі былыя папличнікі, баявыя сябры Агінскага па паўстанні 1794 года, гасцяваў філамат і пісьменнік Ян Ходзька, якога менавіта Крывічы быў непадалёк. Сын апошняга Аляксандр пазней стварыў рамантычную паэму з натхнёнымі словамі „Я праўнукам хацеў бы паслаць Залессе!”. Зрэшты, верагодна, што аўтарства паэмы належыць іншаму Ходзьку — Леанарду, які быў сакратаром Агінскага і пакінуў нашчадкам граўюру сядзібы, паводле якой сучасныя рэстаўратары стварылі план адбудовы.

Ад былой велічы ранейшай сядзібы засталося няшмат. Але па-ранейшаму наведнікаў сустрануць мury дома, капліца, старыя прысады і альтанка, даўняя сажалка з астраўкамі, а таксама два камяні, усталяваныя некалі самім гаспадаром. На адным з іх выбіты надпіс „Ценям Касцюшкі”, іншы быў пастаўлены ў гонар настаўніка Агінскага французскага асветніка Жана Ралея.

У найноўшы час, калі паланез Агінскага знайшоў уважальнае ў беларускім тэксце, ён стаў нам яшчэ бліжэйшым і даражэйшым. Наведаўшы Залесе, можна перажыць розныя пачуцці, замілавацца чароўным куточкам зямлі, дзе „гучаць нябёсныя органы, і жывуць у сэрцы, і зліваюцца ў гуках паланеза”.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

З надыходам вясны да жыцця прабу-джаецца прырода. Жывёла пакідае зімо-вае логова. Дрэвы пакрываюцца буйным лісцем, а навакольныя пашы і сенажаці — разнаколернымі кветкамі. Мне, як пен-сіянеру, а заадно супрацоўніку „Нiвы”, гэта зручны час для веснавых вандровак. Сёлетняе „турнэ” пачаў я з Гайнаўкі. Чарговым было падарожжа ў Бельск-Пад-ляшскі. На гэты эскапад сабраўся я ў чацвер 7 красавіка. Па-спрыяла гэтаму нагода: свя-точны дзень, Благавешчан-не... Прытым кірмаш у го-радзе, сустрэчы з сябрамі, якія даўно запрашалі іх праведаць.

Раніца аказалася змроч-най і халоднай. Імжыў дождж. Нягледзячы на над-вор’е, узяў я ровар і падаў-ся на станцыю. З Чаромхі ў 6:45 адправіўся ў Бельск-Падляшскі. Падарожжа доўжылася больш за сорок мінут. А палове восьмай быў я на месцы. Даўно ў Бельску не быў, дзеля ча-го не звяртаў увагі на пера-мены, якія адбыліся ў цэн-тры горада. Пры павароце на рынак схібіў у вулачку са знакам забараняючым уезд. Але прамашку пры-кмеціў і хуценька „адскочыў” назад. На кірмаш прайшоў ужо пешшу праз пля-цоўку побач ратушы.

Рынак бурліў мнагалюдным натоў-пам. Здалёк прыкмеціў я Валодзю Зі-невіча, які пры прахадной дарожцы пра-даваў мёд. Завялі гаворку. Абмяняўшы-ся навінкамі, сябра рэкамендаваў пае-хаць з ім у Сабятына, ды пазнаёміцца з ягонай пчалаводчай гаспадаркай. Не паспелі рашыць праблемы, як падышоў да нас Лёня Нікіцюк, выхадзец з Мок-рага. Сустрэкліся мы з ім у шасцідзе-сятых гады, калі ў вёску з кінаперасоў-кай заязджалі. І ў пазнейшых гадах яшчэ мы сустракаліся пры нагодзе на-

ведвання жончыных сваякоў.
— А я бачыў, як ты пры ратушы схі-біў і назад уцякаў, — з усмешкай гава-рыў Лёнік. — За табой ішоў. Пагаварыць хацеў ...

Да кампаніі далучыўся Рысек Паск-робка, пенсіянер-пажарнік. Сябрую з ім з шасцідзсятых гадоў. З гэтым перыя-дам звязаны мае самыя лепшыя ўспамі-ны. У тадышні час павятовым камендан-

Тэкст і фота Уладзіміра СІДАРУКА

Бельскія сустрэчы (1)

Злева: Рышард Паскробка, Аляксандр Малец, Вольга Малец, Мікалай Кер-далевіч, Уладзімір Зіневіч

там пажарнікаў быў Адолік Часноўскі, выхадзец з Чаромхі, сябра са школьных гадоў. Звязвала нас непарыўная нітка сім-патыі. Калі пажарнікі выязджалі ў пад-леглыя ім добраахвотныя часці па служ-бовых справах, Адолік тэлефанаваў мне і разам ехалі „ў тэрэн”. У выніку тэм для допісаў было ў мяне хоць адбаўляй. Пас-ля Часноўскага перавялі на пасаду на-месніка ваяводскага каменданта ў Лом-жы. Яго месца заняў Валік Сіманенка. Але мае кантакты з бельскімі пажарні-камі не парваліся. Пасынкі, Кнарыды, Мокрае, Краснае Сяло, Зубава, Целушкі — гэта некаторыя вёскі, дзе прыходзіла-

Адгаданка

1. агародніна, над якой можна запла-каць, 2. Міхаіл, царскі военачальнік перы-яду напалеонскіх войнаў, 3. злакавы кон-скі ласунак, 4. самец-алень, 5. горад з Ва-тыканам, 6. прывычны, укаранелы спосаб дзеяння, 7. за Вадалеєм, 8. кароткае жазло з патаўшчэннем на канцы ў выглядзе ша-ра, 9. вандруе дымаходам, 10. кіргізскі го-рад, 11. матрос, які займаецца промыслам

стагоддзе, 20. пакутная іерусалімска-га ра, 21. частка суры, 22. жыхар цэнтраль-най Сібіры, 23. з прозвішчам, 24. абарон-чае збудаванне, напр. у Брэсце, 25. бакавы адростак ад ствала дрэва, 26. мужчынскі голас, 27. паліцыянт пагардліва, 28. левы прыток Дона ў Барысаглебску, 29. муж цешчы, 30. сталічны горад на Дунаі, 31. мяцеж, 32. лісцэвае дрэва, якое расце ў алё-

1				2		3							4	5		6					7		8					
						9				10	11					12		13						14				
					15	16		17							18					19				20	21			
												22		23												24		
25	26							27	28		29			30		31		32				33						

кітоў, 12. вандруе за іголкай, 13. хвойнае вечназялёнае дрэва (*Taxus*), 14. адзінка вы-мярэння часу з сямі дзён, 15. колішняя паштовая станцыя, 16. часціца для выра-жэння адмовы, 17. хімічны элемент н-р 39, 18. каштоўная бабовая расліна (*Glycine*), 19.

се, 33. паселішча манаха-пустэльніка.
Адгаданыя словы запісаць у вызначаныя дарожкі, пачынаючы ад поля з лічбай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — страфу Алега Лойкі.

(ш)

ся мне пабываць у тадышні час і пісаць пра людзей на старонках „Нiвы”.

Хутка плыве час пры сустрэчы з сяб-рамі. Да кампаніі далучыўся Коля Кер-далевіч, чыгуначны рэвізор пасажырскай перавозкі. Некалькі год таму, пры наго-дзе сустрэчы ў цягніку, Мікалай гаварыў: „Зайздросчу табе, Валодзька. Ты ўжо пенсіянер, а я не ведаю, ці дачакаю лёг-кага хлеба”. Дзякуй Богу і ён дачакаўся. Два гады ўжо на пенсіі. У мінулым годзе запра-шаў у госці. Зараз суст-рэліся...

Валодзя Зіневіч лі-чыцца на Бельшчыне вя-домым пчалаводам. Яго-ны мёд карыстаецца па-пулярнасцю на мясцо-вым рынку. Штотраз да прылаўка падыходзілі новыя кліенты. Пры гэ-тай нагодзе пазнаёміўся я з сужонствам Маль-цаў, Аляксандрам і Вольгай. Калі Зіневіч выявіў, што пішу ў „Ні-ву”, Аляксандр загава-рыў: „А я пра вас фільм глядзеў. Па беларускім тэлебачанні дэманстравалі. „Карані” называўся”. Надвор’е не перамя-нялася. Надалей імжыў

дождж. Зацягвала холадам. Кампанія пакрысе разыходзілася. Засталіся мы з Валодзем. Калі я выявіў, што хачу ў Райках Валіка Семенюка праведаць, ды пры нагодзе распытаць пра каўбас-ную ў Ляўках, сябра рэкамендаваў зай-сці ў каўбасную краму з процілеглага бо-ку, бо гэты ж прадпрымальнік з’яўля-ецца ўладальнікам фірмы ў Ляўках.

Ідэя аказалася трапнай. Я наведваў мясную краму Навіцкіх і дамовіліся з прадавачкай на сустрэчу ў Ляўках, каб пагаварыць аб буднях іхняй фірмы. Ад-туль падаўся ў канец рынку, дзе спат-каўся са Сцяпанам Калядой. Але гэта ўжо тэма для іншага аповеду.

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 12 нумара

Абат, аброць, Азія, амін, бацька, венік, дзед, дзядзька, Дон, дым, дыня, жаль, Зеўс, імам, Камерун, міна, Мічурын, немец, Ніне-вія, ртуць, рыба, сера, сын, табу, цень, чын. Рашэнне: **Добра быць не бацькам і не сы-**

нам, і не дзядзькам і не братам быць, аніко-му нічарта нявінным жыць у краме у аддзе-ле вінным, дзе ў чарзе уся радня стаіць.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Мікалаю Сазановічу з Навін-Вялікіх і Лявону Феда-руку з Рыбал.

24.04 — 30.04

(22.03. — 20.04.) У панядзелак лепш ад-моўся ад вырашання важных спраў. Паз-бягай лішніх страт, купляй неабходнае. Пад канец тыдня развернешся; праяві актыў-насць, завяршы планаванае; на канец ты-дня і выхадныя пакінь найважнейшае.

(21.04. — 21.05.) Скіруй свой зрок на сябе, а нават углыб сябе. Там знойдзеш усе адказы на турбуючыя цябе пытанні. Толькі ў гармоніі з самім сабою дойдзеш да правільных рашэнняў. На пачатку ты-дня магчымыя негатыўныя эмоцыі, нападкі з боку людзей, якім ты прывык давараць. У палове тыдня ўсё направіцца, і заживеш на поўныя грудзі.

(22.05. — 22.06.) Цесны кантакт з ка-легамі, роднымі, знаёмымі, выпадковымі людзьмі. Многа сустрэч, карысных для бу-дучыні. Ды будзь асцярожным — не ўсе кантакты будуць добрыя, хтосьці можа ця-бе пакрыўдзіць або і нашкодзіць табе. А ў сям’і — гармонія і прытульнасць; пра-водзь як найбольш часу з блізкімі!

(23.06. — 23.07.) Будзеш вельмі эмацы-янальны, вядома, не без прычыны. Напа-чатку можаш расстроіцца глупствамі, тра-піць у апатыю і меланхолію. Пасярод ты-дня будзеш ужо душой кампаніі, у цэнтры асаблівай увагі, заззяеш радасцю і апты-мізмам. Крышку стрымай свае парывы; поўны кантроль над імі будзеш мець ужо ў канцы тыдня.

(24.07. — 23.08.) Добры тыдзень, асаб-ліва ў пары. Ды адносіны звязаны не так з рамантыкай, як з работай. Маячаць пе-рад табою перагаворы і сходы, вынік якіх карысны для цябе. Будзеш баявіты, жвавы і актыўны. Поспех у кантактах з людзьмі па-можа табе вырашыць шмат якіх пытанняў у тваю карысць.

(24.08. — 23.09.) Усё ў тваіх руках. Ці тыдзень будзе ўдалы, усё залежыць ад тва-іх дзеянняў. У сярэдзіне тыдня могуць ак-тывізавацца неспрыяючыя табе людзі, га-товыя табе нашкодзіць, ды ты ў змозе пе-рамагчы ўсе перашкоды. Ды калі не бу-дзеш нічога рабіць, усе беды могуць па-сыпацца на цябе! Дык рабі што-небудзь, а не скардзіся на лёс!

(24.09. — 23.10.) Прысвяці гэты час калі не самому сабе, то бліжкім і дарагім табе людзям, асабліва старэйшым (будзе пат-рэбная ім падтрымка і дапамога). Гэты час дасць табе адпачынак і прытульнасць. На працы праяўляй цяроплівасць і вытрымку; нешта пойдзе не па тваёй думцы, ды ўсё наладзіцца само сабою.

(24.10. — 22.11.) Добра было б пра-весці час з чалавекам, які падзяляе твае па-чуцці, погляды і можа цябе падтрымаць у любую хвіліну. Калі такой асобы няма, сам мусіш справіцца з эмацыйнымі турбо-тамі. Можна раптам папсавацца твоей на-строй. Больш часу пабудзь адзін, пачытай добрую кнігу, паглядзі фільм. Не праяўляй рэзкіх адносін да людзей.

(23.11. — 22.12.) Ты як заўжды на кані! Нават калі хтосьці лічыць, што ты не маеш рацыі і робіш не так як трэба — для цябе не мае ніякага значэння чужая думка. Твая самаўпэўненасць з добрай энергетыкай у гэтым тыдні шмат каго перацягне на твой бок. І ўсе справы пойдуць як па масле! Ды пераконвай лагодна, не будзь тыранам, бо пасля гэта можа выйсці табе бокам!

(23.12. — 20.01.) Расслабся — гэта ты-дзень спакою і адпачынку. Не, без спраў не застанешся, ды ўсе яны будуць табе на радасць. Будзеш задаволены нават ад звы-чайнай работы. Твае новыя ідэі хораша ўспрымуцца. Для сямейных спраў найлеп-шыя пятніца і субота. Можаш напавіць свае адносіны і наладзіць новае рамантыч-нае знаёмства з працягам.

(21.01. — 19.02.) Тыдзень добры для развіцця адносін, вырашэння праблем і гарманізацыі стасункаў з атачэннем, па-будовы планаў на будучыню і ўсіх дзеян-няў, якія вынесуць твае справы на вышэй-шы, мацнейшы ўзровень. Прысвяці час свайму асабістаму жыццю. Пад канец ты-дня вырашай спрэчныя сітуацыі і абмяркоў-вай планы.

(20.02. — 21.03.) Ты схільны лішне мер-кантильна ставіцца да атачэння і сяброў! Вядома, у цяжкую хвіліну можна папрасіць у іх дапамогі, ды не злоўжывай гэтым. Ад-носіны з сябрамі важнейшыя, чым хвілін-ны поспех ці прыбытак!

Агата АРЛЯНСКАЯ

Нiва
ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОПЫШЫ

PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Нiва”.
Старшыня: Яўген Вапа.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2,
ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 84.
Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.
Internet: <http://niva.iig.pl/>
E-mail: redakcja@niva.iig.pl
Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.
Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.
Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.
Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлюшкі.
Рэдактар „Зоркі”:
Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Лёна Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч, Міхась Сцёпанюк, Янка Целушэцкі.
Канцэлярыя: Галіна Рамашка.
Друк: „Orthdruk”, Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata krajowa
Termin przyjmowania wpłat do 5-go dnia każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty.
Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie województwa podlaskiego oraz oddziały „RUCH” i „KOLPORTER” na terenie całego kraju.
Cena prenumeraty kwartalnej — 32,5 zł., półrocznej — 65 zł., rocznej — 130 zł.

Prenumerata z wysyłką za granicę
Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa; telefony: +48(0)22 53-28-823 — prenumerata płatna w walucie obcej, 0-2253-28-816, 53-28-819; — prenumerata płatna w PLN; nr faxu: 0-2253-28-734
Prenumerata w redakcji
Planowana ilość numerów „Niwy” w 2011 roku — 52.
Przesyłka zwykła: Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 4,2 zł. Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę — kraje europejskie — 5,50 zł. — kraje pozaeuropejskie — 5,70 zł.
Przesyłka priorytetowa: Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę: — kraje europejskie — 6,50 zł., — Ameryka Północna, Afryka — 7,20 zł., — Ameryka Południowa — 8,30 zł., — Australia i Oceania — 10,50 zł.
Wpłaty przyjmuje: Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, BANK PEKAO S.A. O/Białystok 38 1240 5211 1111 0000 4929 0945

Nakład: 1 300 egz.

Фота і тэкст Ганны КАНДРАЦЮК

Язэп Варонка на радзіме

— Да гэтай пары Язэпа Варонку не ведалі ў Саколцы, — кажа Анрэй Гарбуз, намеснік старшыні аб'яднання „Сакольшчына”. Таму іх арганізацыя палічыла рызыкаўным ладзіць даклад у першы дзень красавіка.

— Мы падумалі, што нашае запрашэнне могуць палічыць жартам, як *prima-aprilis*, — прызнаецца мой субсяседнік. — Бо ці магчыма такое, каб ніхто з жыхароў не чуў і не ведаў, што тут нарадзіўся прэм'ер-міністр? Каб пазбегчы такіх спекуляцый, мы перанеслі сустрэчу на іншы тэрмін.

— Асоба Язэпа Варонкі малавядомая нават беларускім гісторыкам, — удакладняе ўсю складанасць прафесар Алэг Латышонак. — Такая важная і каларытная асоба павінна мець свой раман або фільм, а ён не дачакаўся нават грунтоўнай манаграфіі. Мы, напрыклад, не ведаем у якой вёсцы і сям'і ён нарадзіўся...

Думка, каб асветліць асобу Язэпа Варонкі нарадзілася ў крузе сяброў аб'яднання „Сакольшчына”. Спачатку цяжка было знайсці спецыяліста па гэтай тэме. У канцы выклік прыняў прафесар Алэг Латышонак, які ўжо раней займаўся Язэпам Варонкам. Дзякуючы яму асоба прэм'ер-міністра была агучана 25-га сакавіка ў час святкавання 93-й гадавіны БНР у Беластоку.

8 красавіка г.г. прафесар Латышонак прачытаў свой пашыраны даклад у кавярні „Ліра” ў Саколцы. Публіцы, якая ў прыстойнай кампаніі прыйшла і прыехала на сустрэчу, прапанавалі таксама дакументальны фільм Міколы Ваўранюка і Алега Латышонка пра беларускі шлях да незалежнасці. Такім выпадковым чынам была адзначана 120-я гадавіна з дня нараджэння першага прэм'ер-міністра БНР. Язэп Варонка нарадзіўся 17 красавіка (па старым стылі 4.04.) 1891 года, дзесьці на Сакольшчыне.

* * *

Менск, 24 сакавіка 1918 года. Язэп Варонка як старшыня Усебеларускага з'езда асабіста вітае дэлегатаў з Літвы дакладам пра значэнне Вільні і братоў Луцкевічаў. Сваё выступленне завяршае словамі: *Беларусы, сёння ў нас Пасха! Сёння духова аб'ядноўваюцца цэла і дух чалавека. Сёння беларус уваскрос!*

У той жа гістарычны вечар Аркадзь Смоліч выступіць з пракламацыяй пра незалежнасць Рэспублікі Беларусь. Усю ноч дэлегаты будуць спрачацца, а на наступны дзень, у шэсць раніцы, дрыжачай ад хвалявання рукой Іван Серада падпіша акт незалежнасці.

Язэпу Варонку — прэм'ер-міністру і адначасова міністру замежных спраў — 27 гадоў. За ягонай спіной усяго некалькі месяцаў досведу ў палітыцы. Прышоў да яе з Пецябурга, дзе да вайны вёў бестурботнае жыццё студэнта, літаратара і багемнага кампаньёна. Будучы кіраўніком беларускага ўрада, усё паўтараў: *Незалежнасць — гэта цяжкая і адказная праца. Ужо ў пачатку існавання яго ўрад апынуўся ў незайздросным становішчы. Супраць яго збунтаваўся самаўрад Менска, які фактычна фінансаваў яго дзейнасць. Дадаткова з'явіўся палітычны канкурэнт: Гарадское беларускае прадстаўніцтва з Раманам Скірмунтам на чале, якое атры-*

Прафесар Алэг Латышонак

мала большы давер немцаў. Нягледзячы на гэта, урад Варонкі з галавой акунуўся ў будаўніцтва структур улады і шуканне падтрымкі ў іншых народаў. Як вядома, БНР праіснавала некалькі месяцаў, пасля падзелены і сканфіктаваны ўрад падаўся ў эміграцыю. Язэп Варонка ад снежня 1918 па красавік 1920 года быў міністрам беларускіх спраў пры ўрадзе Літвы.

— На жаль, мы амаль нічога не ведаем пра 1920-я гады ў біяграфіі Варонкі, — адзначыў прафесар Латышонак.

Восенню 1923 года палітык падаўся ў Амерыку. На развітанне ён напісаў верш (на рускай мове):

*Не плач зняволены народзе
Ускалыхну людзей сумленне
Свае паклічу я легіёны
Дзеля радзімы вызвалення.*

Памятны здымак часткі ўдзельнікаў сустрэчы. Стаіць першы справа Анрэй Гарбуз — арганізатар мерапрыемства

* * *

Сустрэча, прысвечаная першаму прэм'ер-міністру ў Саколцы, нечакана зацягнулася. Пасля дэманстрацыі фільма і зачытання даклада з боку аўдыторыі пасыпаліся шматлікія пытанні.

— А на якой аснове вядома, што Варонка быў праваслаўным? Усе Варонкі, якія сёння пражываюць на Сакольшчыне — каталікі, — спытала слухачка з залы.

— Такой асновы ў мяне пакуль няма, — адказаў дакладчык, — гэта мае здагадкі. Мне проста цяжка ўявіць сітуацыю, што чалавек, які паехаў у Амерыку і там разам з каталікамі ствараў беларускі рух, адначасова актыўна дзейнічаў у царкоўным брацтве...

Справа месца нараджэння і паходжання прэм'ер-міністра настолькі крапула слухачку, што яна сама паабяцала пагартыць касцельныя і царкоўныя кнігі і дапамагчы адшукаць месца нараджэння беларускага дзеяча.

Прафесара Латышонка спыталі пра ўдзел католікаў у стварэнні БНР.

— Іх дакладна была палова, — паясніў даследчык. — Актыўнасць католікаў бралася адтуль, бо яны былі лепш адукаваныя за праваслаўных. Яны таксама раней паслалі дзяўчат у школу, а ведаем, што выхаваннем дзяцей займаюцца жанчыны.

Паколькі на сустрэчы найбольш актыўнымі былі мужчыны, яны цікавіліся беларускімі збройнымі акцыямі і вайсковымі фармацыямі. У гэтай галіне Язэп Варонка дасягнуў поспеху.

рыцы, праводзіць сустрэчы ў школах, актывізуе асяроддзе. У 1928 годзе пачынае выдаваць „Беларускую трыбуну”, а год пазней дабіваецца радыёперадачы „Беларуская гадзіна”, якая, дарэчы, праіснавала па 1950-я гады. Ідэйнымі ворагамі БНР лічыць расейскіх манархістаў і бальшавікоў, якіх на кожным кроку сустракае ў Амерыцы. Пра тэмпературу канфліктаў найлепш сведчыць страляніна ў час адной беларускай вечарыны.

— Мы аднак памятайма, што гэта Чыкага і гэта трыццатыя гады, — адзначыў прафесар Алэг Латышонак.

Пасля дургой сусветнай вайны, калі ў ЗША прыбывае новая хваля беларускай эміграцыі, Язэпа Варонку, найбольш заслужанага дзеяча, палічаць недастаткова прыхільным і адхіляць ад палітычнай дзейнасці БНР. Праўдападобна гэты факт паўплывае на яго заўчасную смерць у 1952 годзе.

* * *

Вечарына захапіла Альжбету Якімік з Саколкі:

— Мы так мала ведаем пра сябе, хача наш горад ад заўсёды быў шматкультурным. Тут апрача палякаў жылі жыды, ромы, беларусы, украінцы, татары, — кажа мая субсяседніца — дактарантка па ромскай тэме і кандыдатка на мэра Саколкі ў мінулым. — Я лічу, што кожны чалавек павінен ведаць сваю тоеснасць. Для мяне чалавек без тоеснасці — гэта чалавек без твару.

Аб'яднанне „Сакольшчына” ўзнікла ў мінулым годзе. Яго сябры — людзі розных прафесій, нацыянальнасцей, веравызнанняў. Аб'яднаннем, якое ставіць сабе за мэту прамоцыю шматкультурнасці месца, кіруе Марынош Гарчак.

— Беларусы Сакольшчыны? Для мяне гэта не навіна, — заяўляе юрыст Радаслаў Тумель. — Мы часта з сябрамі спрачаемся на гэтую тэму. Я асабіста хварэю, што людзі ў нас не ведаюць мясцовай гісторыі. Амаль ніхто ў Саколцы не ведае, што калісь мы былі ў Вялікім Княстве Літоўскім.

— Наше аб'яднанне ўзнікла, каб выдаць успаміны шляхціца, які ў пачатку XIX стагоддзя хаваўся ў маёнтку Зубоўшчына і апісаў звычаі нашых сялян, — удакладняе Анрэй Гарбуз. — Дзвесце гадоў таму нашы людзі лічылі сябе ліцьвінамі. Беларускае пытанне для нас важнае. Яно тут было і яшчэ сёння існуе ў народных слаях. Гэтая справа дарэчы і спрычынілася да ўзнікнення нашага аб'яднання.

* * *

— Калі я рыхтаваў даклад пра Язэпа Варонку, я паабяцаў сабе, што напішу грунтоўны артыкул у „Беларускі гістарычны зборнік”, — кажа прафесар Алэг Латышонак. — Ён быў выдатнай, хача няздзейсненай асобай. Задачы, якія паставіла яму гісторыя, перараслі яго. Але на гэты час яны перараслі ўсіх беларускіх палітыкаў. Так ці інакш Варонка выконваў уладу ў самым важным моманце стварэння БНР. Мы смела можам назваць яго стваральнікам беларускай дзяржаўнасці. Зважаючы на яго малады ўзрост і слабы досвед у палітыцы, трэба сказаць, што надзвычайна знаходзіўся ў меандрах палітыкі, а ў іншых спрыяльных умовах ён несумненна вырас бы на сапраўднага дзяржаўнага дзеяча.

Гістарычны нарыс пра першага прэм'ер-міністра заказала ў прафесара Латышонка аб'яднанне „Сакольшчына”. Апублікуе яго на сваім сайце.

— Я магу сказаць, што з сёння Язэп Варонка ўжо вядомая асоба на Сакольшчыне, — кажа Анрэй Гарбуз.